V

BADANIA NA PLACU SĄDOWYM (WYKOP NR IX)

Wykop nr IX o długości 32, szerokości u stropu 2, a u spągu 1,3 i głębokości do 3,5 m założono przed wschodnią ścianą Ratusza w związku z budową nowej sieci kanalizacyjnej (ryc. 1-3). Z uwagi na obecność w tym miejscu nienaruszonego układu stratygraficznego, po usunięciu sprzętem mechanicznym 30-50-centymetrowej warstwy związanej ze współczesną nawierzchnią rozpoczęto metodyczną eksplorację na całej długości i głębokości wykopu. Zespół badawczy tworzyli autorzy opracowania.

W wykopie zanotowano następujący układ stratygraficzny (ryc. 4a-4d):

Na stropie zniwelowanego humusu pierwotnego, znajdującego się na poziomie 116,7-117,05 m n.p.m., zanotowano obecność zarysów dwóch rowów. Pierwszy

j.s. 6b – o szerokości 1,9 i głębokości 0,4 m znajdował się pomiędzy 4 i 6 metrem wykopu. Drugi

j.s. 6a – o szerokości 0,8 i głębokości 0,4 m wypełniony szarym piaskiem z niewielką domieszką próchnicy, pomiędzy 23 a 25 metrem wykopu. Około 0,4 m od jego południowej krawędzi (także na poziomie humusu pierwotnego) zanotowano obecność czterech kołków (trzy czworoboczne 7 × 4,8 × 4, 10 × 6 cm i jeden okrągły o średnicy 8 cm) zaostrzonych i wbitych w calec do głębokości 10-20 cm. Rozmieszczone były one w odległości 0,5-0,6 m od siebie (ryc. 5-7).

W części północnej i centralnej wykopu na humusie pierwotnym zanotowano obecność

j.s. 6 – ciemnobrunatnej, zbitej mierzwy o miąższości do 0,6 m, zawierającej liczne ścinki drewna.

Inwentarz: 2 fragmenty obrobionego drewna, 2 astragalusy, 6 kości zwierzęcych, 8 ułamków szkła naczyniowego, 3 muszle małży, 7 łupin orzecha laskowego, 2 fragmenty kafli garnkowych.

W jej obrębie natrafiono na następujące elementy konstrukcji drewnianych:

Słup północny (znajdujący się w odległości 2,5 m na północ od krawędzi rowu 6b), górą opalony, został umieszczony we wkopie wychodzącym ze stropu j.s. 6 i osiągającym głębokość 1,2 m. Był on z grubsza obciosany w prostopadłościan o wymiarach 30 × 25 cm. Od strony wschodniej ustabilizowano go przy pomocy kolejnego słupa w formie połowy okrąglaka o wymiarach 18 × 8 cm i wysokości 0,7 m ustawionego na stropie humusu pierwotnego. Pomiędzy nimi znajdowała się rozpora – połowizna o wymiarach 18 × 9 cm i długości 20 cm. Dodatkowy element stabilizujący tworzył niewielki fragment drewna wciśnięty pomiędzy drugi słup a ścianę wkopu (ryc. 8, 9).

Słup południowy (znajdujący się w odległości 1,8 m na południe od krawędzi rowu 6b) starannie obrobiony w formę prostopadłościanu o wymiarach 50 × 30 cm i wysokości 1,5 m umieszczono w odpowiadającym mu kształtem wkopie rysującym się dopiero na poziomie humusu pierwotnego i osiągającym głębokość 0,5 m (ryc. 10). Górna partia słupa została odpiłowana, a pozostała płaszczyzna nosi ślady opalenia.

Na stropie j.s. 6 zalegała

j.s. 5d – warstwa ceglanego gruzu bez zaprawy (ryc. 11, 12) o miąższości do 0,2 m.

Inwentarz: 1 podkowa (ryc. 21 g), 1 okucie pochwy noża (ryc. 33 f, 32), 3 sztabki gwoździowate (ryc. 33 g-i), 1 nieokreślony przedmiot żelazny

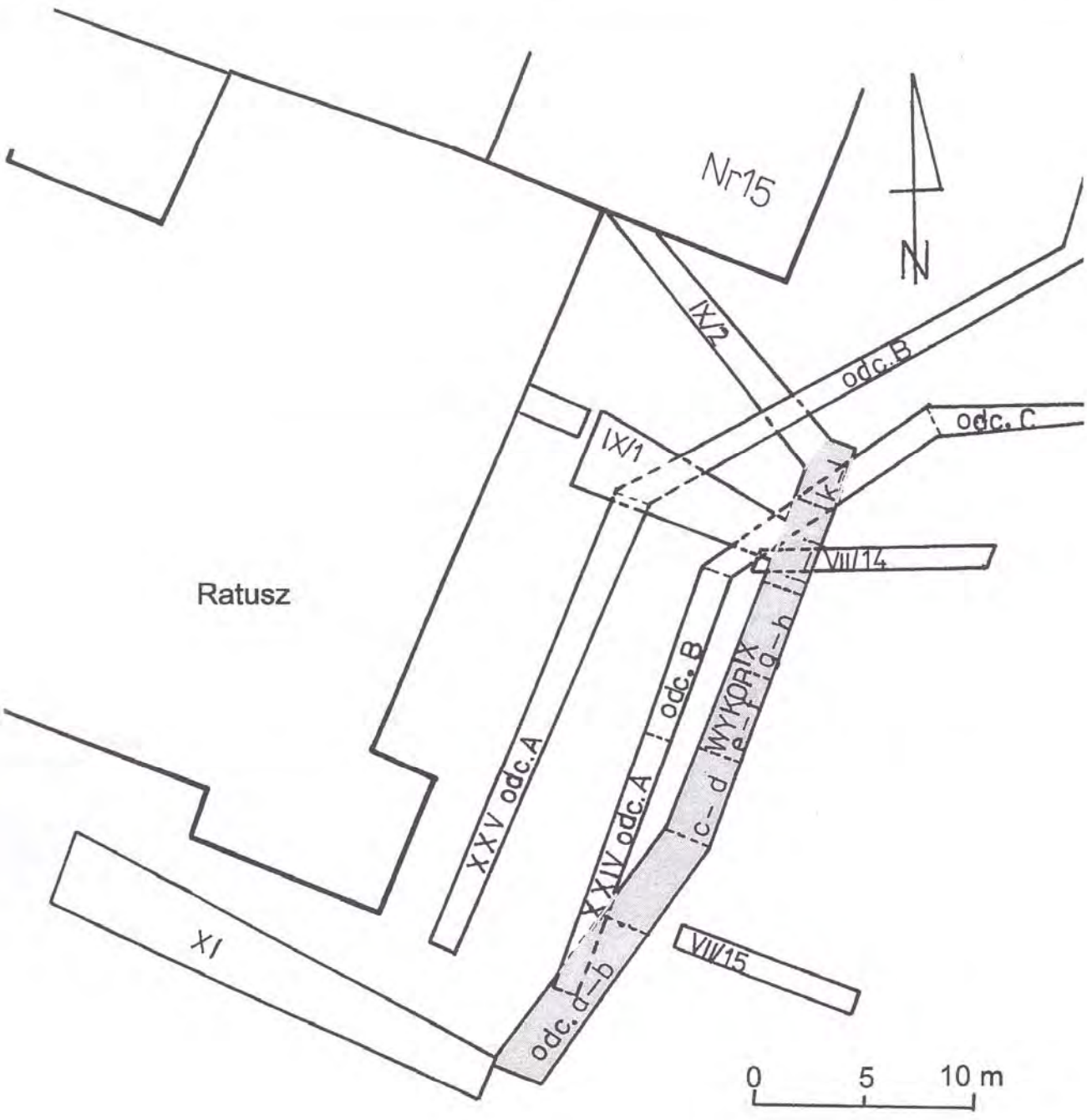

Ryc. 1. Lokalizacja wykopu IX na planie Rynku. Rys. I. Wysocka

(ryc. 37 a), 5 fragmentów obrobionego drewna, 2 astragalusy, 48 kości zwierzęcych, 25 ułamków szkła, 4 ścinki skóry, 1 przyszwa, 1 podeszwa, 1 zapiętek i 1 ścinek ze śladem szwu, 1 fragment tkaniny.

Warstwa ta przechodziła w kierunku południowym w

j.s. 5e – kamienny, nieregularny bruk ułożony z drobnych otoczaków o średnicy do 15 cm (ryc. 13, 14), i dalej na południe w

j.s. 5c – pokład surowej gliny barwy żółtej o miąższości 10-30 cm zanikający na 16 metrze wykopu.

Inwentarz: 2 przedmioty żelazne, w tym 1 grot strzały (ryc. 35 c), 1 żużel żelazny, 60 fragmentów obrobionego drewna, 54 ścinków skóry w tym 2 ścinki ze śladami szwu, 1 obrobiona kość zwierzęca, 3 astragalusy, 109 kości zwierzęcych, 1 fragment filcu, 3 zeszklone żużle, 16 płytek z łupka, 1 pęk włosia, 1 muszla małży, 2 łupiny orzecha la-

skowego, 3 fragmenty kafli garnkowych, 1 fragment dachówki.

Na bruku ceglano-kamiennym i warstwie gliny narosła

j.s. 5 – warstwa ciemnobrunatnej, zbitej mierzwy o miąższości do 1,8 m, analogicznej w barwie i składzie do j.s. 6. W partii południowej wykopu (do 16 metra) zalegała bezpośrednio na humusie pierwotnym, tworząc także wypełnisko rowu oznaczonego jako j.s. 6a. Nie można wykluczyć, że jej spągowe partie są tożsame z j.s. 6, jednakże z uwagi na podobieństwa w strukturze obydwu warstw niemożliwe było ich rozdzielenie.

Inwentarz: 329 wyrobów z żelaza, w tym 1 kłódka (ryc. 24 g), 1 klucz (ryc. 33 a, 31), 2 groty strzał (ryc. 24 a, 35 d), ostrze halabardy? (ryc. 34 f), 9 noży (ryc. 22 a, d, e, 24 b, 25, 34 a), 1 okucie pochwy noża (ryc. 24 c, 25), 2 ostrogi (ryc. 35 a-b), 5 podków (tabl. 21 a-e), 1 strzemię (ryc. 23 a), 3 sierpy (ryc. 22 b-c, 28 a, 29), 9 sprzączek do pasa (ryc. 18 a-g, 19, 20, 24 e), 2 cynowe (?) aplikacje, w tym 1 z wizerunkiem gryfa (24 f, 27), a druga z wyobrażeniem tarczy herbowej (ryc. 24 d, 26), 2 okucia (ryc. 28 e, 32, 34 e), 1 skobel (ryc. 28 b), 1 fragment wrzeciądza (ryc. 28 d, 30), 1 żelazna łyżeczka (ryc. 28 f), 1 stilus ? (ryc. 33 d, 32), 2 haki (ryc. 36 c, 37 c), 179 gwoździ i sztabek gwoździowatych (ryc. 23 d, 28 c, 33 c, e, 34 b),

Ryc. 2. Widok ogólny wykopu IX. Fot. T. Gąsior

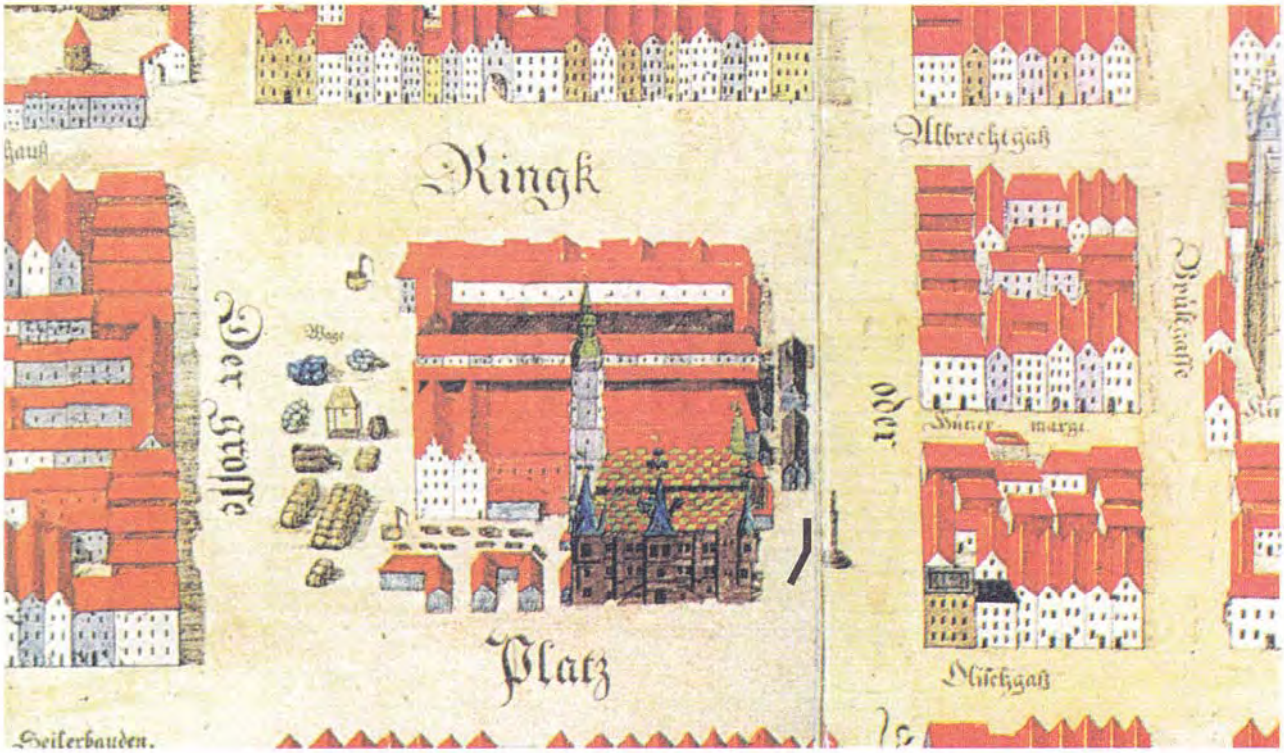

Ryc. 3. Fragment planu B. Weinera z zaznaczonym wykopem IX

12 nieokreślonych przedmiotów żelaznych (ryc. 23 b-c, e-f, 34 d, 36 a-b, 37 d, 38 a-d), 2 fragmenty taśmy, 4 fragmenty drutu, 1 nieokreślony przedmiot ołowiany, 2 brakteaty, 8 żużli żelaznych, 215 fragmentów obrobionego drewna, w tym 95 klepek, 15 den i 1 obręcz z naczyń klepkowych (ryc. 39 a-b), 16 fragmentów drewnianych naczyń toczonych (ryc. 39 g), 1 łyżka (ryc. 39 c), 5 łopatek (ryc. 39 i-j), 1 łopata (ryc. 39 f), 1 kołek, 2 czopy, 2 łuczywka, 5 klinów, 8 trzonków, 3 krążki (ryc. 39 d), 1 kółko (ryc. 39 e), 1 kula (ryc. 39 h), 1 szprycha ?, 1 kółko szklane, 472 drobnych ułamków szkła, 2 zeszkliwione żużle, 1 grzebień kościany (ryc. 40 e, 41), 4 kościane okładziny (ryc. 40 a-d), 2 kostki i 1 pionek do gry (ryc. 40 f, j-k), 3 astragalusy (ryc. 40 g-i), 51 obrobionych kości zwierzęcych, 2 fragmenty obrobionego poroża, 51 kościanych odpadów produkcyjnych, 4246 nieobrobionych kości zwierzęcych, 1 trzewik (ryc. 42 a), 630 fragmentów skóry, w tym 33 przyszwy (ryc. 43 g), 20 podeszw (ryc. 42 b-c), 5 cholewek, 5 zapiętków, 4 podpiętki (ryc. 43 f), 1 lamówka, 4 aplikacje (ryc. 43 a-b), 4 pochewki (ryc. 43 c-e), 1 łata, 23 rzemyki, 133 ścinki ze śladami szwu, 13 muszli małży, 197 łupin orzecha laskowego, 2 łupiny orzecha włoskiego, 4 pestki owoców, 16 krzemieni, 340 płytek z łupka (ryc. 44 b-c, 45 b-d, f-h), w tym 2 tabliczki do pisania (ryc. 44 a, d), kilka odcinków sznurka, 2 fragmenty tkaniny, 1 fragment filcu, 1 zwitek pergaminu, 48 fragmentów dachówki, 2 figurki ceramiczne, w tym 1 fragmentarycznie zachowana figurka konia (ryc. 46), 2 przęśliki ceramiczne (ryc. 44 e), 31 fragmentów kamiennych płyt posadzkowych (ryc. 45 a, e), 1 ludzka kość łokciowa (ryc. 1 i 2 w rozdz. Analizy specjalistyczne cz. 2), 6363 ułamki naczyń ceramicznych (ryc. 47-49).

W obrębie j.s. 5, na poziomie około 118,00 m n.p.m. zanotowano obecność rozległych soczewek

j.s. 5a – surowej, żółtej gliny

Inwentarz: 3 gwoździe, 6 nierozpoznanych wyrobów żelaznych, 4 fragmenty obrobionego drewna, 8 ułamków szkła, 5 ścinków skóry, 2 muszle małży, 1 łupina orzecha laskowego

oraz

j.s. 5b – żółtego piasku o miąższości do 10 cm

Inwentarz: 1 podkowa (ryc. 21 f), 1 żelazna sprzączka do pasa (ryc. 18 h, 20), 1 igła (ryc. 33 b), 6 gwoździ, 3 fragmenty blachy żelaznej, 10 innych nierozpoznanych wyrobów z żelaza (ryc. 38 e), 13 ułamków szkła, 37 nieobrobionych kości zwierzęcych.

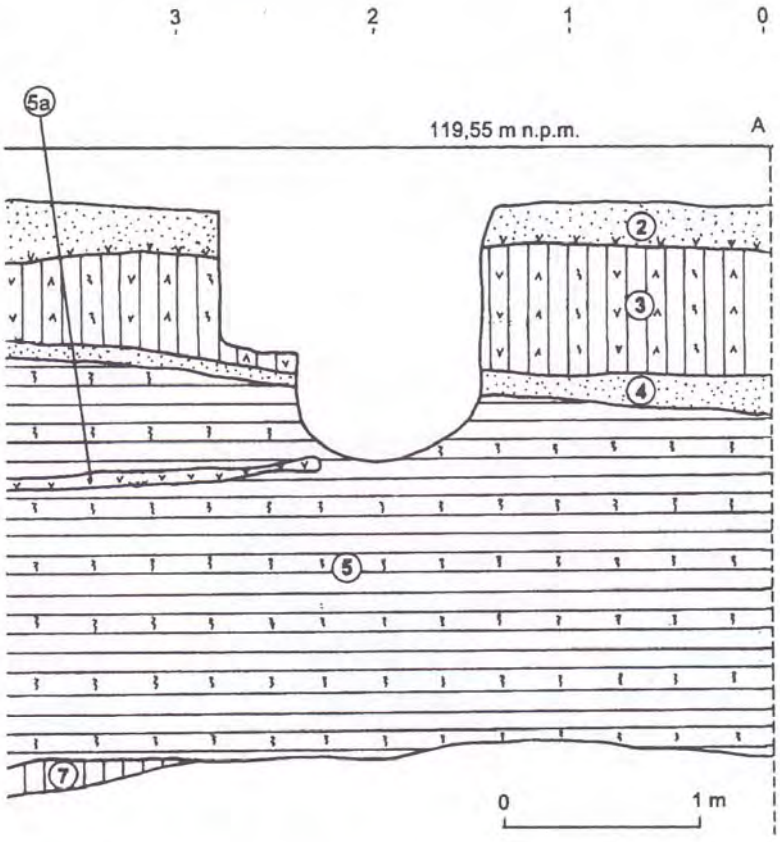

Ryc. 4. a. Wykop IX. Profil ściany wschodniej. Rys. J. Olszewska

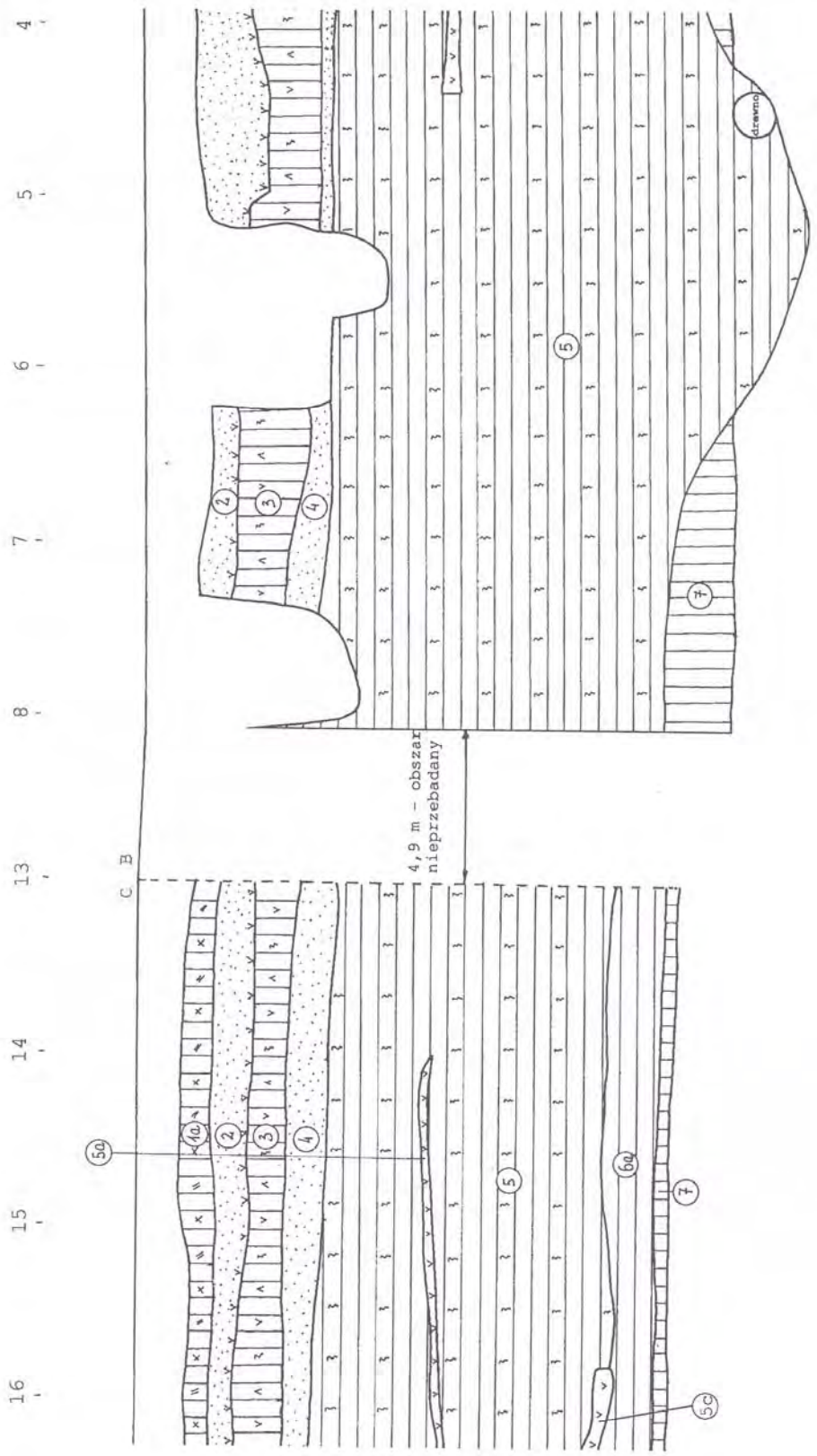

Ryc. 4. b. Wykop IX. Profil ściany wschodniej. Rys. J. Olszewska

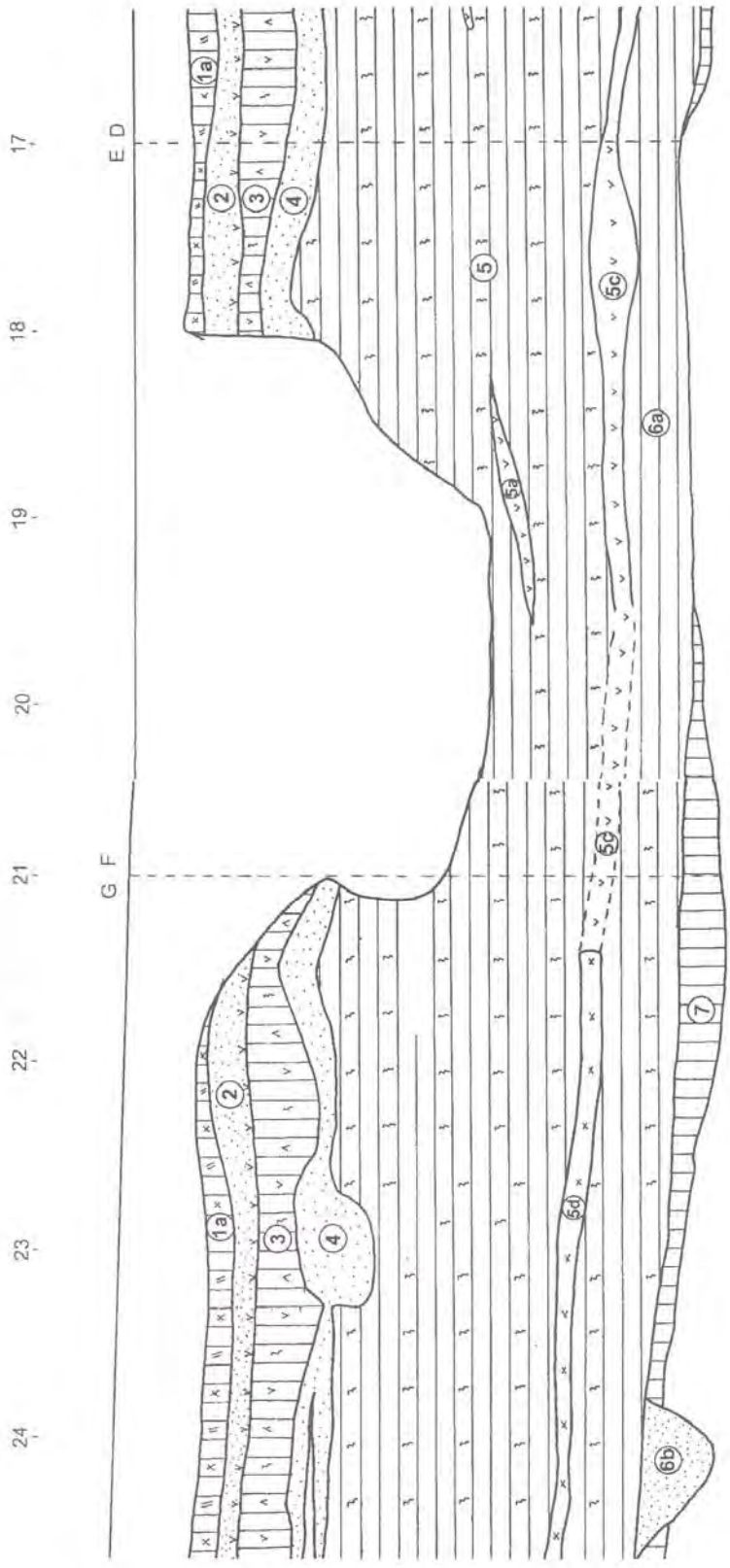

Ryc. 4 c. Wykop IX. Profil ściany wschodniej, Rys. J. Olszewska

Opisane jednostki stratygraficzne tworzyły najprawdopodobniej kolejny poziom użytkowy. Na tymże poziomie niwelacyjnym odsłonięto konstrukcję drewnianą w postaci trzech ułożonych na krzyż belek, łączonych w środku na obłap. Belki wykonano z drzewa iglastego. Ramię dolne krzyżaka wykonano z dwóch segmentów – północnego o długości 1,25 m i południowego o długości 0,95 m – starannie obrobionych na kształt prostopadłościanu (13 × 15 cm) z zaokrąglonymi górnymi krawędziami. W stykających się końcach segmentów wykonano zaciosy umożliwiające nasunięcie jednego na drugi. Po ich połączeniu na styk pozostawało jednak miejsce na wmontowanie kolejnego, jednoelementowego poprzecznego członu o długości 2,2 m. W jego środku wyżłobiono prostokątne gniazdo (25 × 6 cm) umożliwiające umocowanie pionowego słupa. Stabilizowany był on dodatkowo czterema zastrzałami umocowanymi w gniazdach wyciosanych 10 cm od końców ramion krzyżaka. W momencie odkrycia centralna partia krzyżaka wciśnięta była około 30 cm głębiej niż końcówki. Dodatkowo nacisk słupa spowodował przełamanie najdłuższej belki i lekkie rozsunięcie całej konstrukcji (ryc. 15-17).

Strop j.s. 5 na całej długości wykopu pokrywała

j.s. 4 – 10-30-centymetrowa warstwa popielatego piasku o równym stropie, sugerującym obecność lekkiej nawierzchni z dranic. Jej obecność zdaje się potwierdzać

j.s. 4a – 3-centymetrowa warstewka rozłożonego drewna znajdująca się w jej obrębie pomiędzy 24 a 26 metrem wykopu.

J.s. 4 przykryta została

j.s. 3 – pokładem szarobrązowej próchnicy o grubości do 30 cm, z domieszką grudek polepy, surowej gliny i ścinków drewna.

Inwentarz: 1 grot strzały (ryc. 35 e), 5 nieokreślonych przedmiotów żelaznych (ryc. 37 b), 10 ścinków skóry, 1 obrobiona kość zwierzęca.

Na jej stropie zalegała

j.s. 2 – warstwa żółtawego piasku miąższości do 0,4 m, z domieszką żółtej gliny. Jej charakterystycznie pofałdowany spąg sugeruje, że tworzyła ona podsyp pod kamienny bruk.

Inwentarz: 1 nóż żelazny (ryc. 34 c).

Przykryta została ona

j.s. 1a – warstwą szarej próchnicy o grubości do 20 cm, zawierającej znaczną ilość drobnego, ceglanego gruzu i zaprawy wapiennej.

Stropowe partie nawarstwień tworzyły jednostki związane ze współczesną nawierzchnią placu.

Inwentarz: z czyszczenia profili wykopu – 5 nieokreślonych przedmiotów żelaznych, 1 fragment obrobionego drewna, 4 astragalusy, 49 kości zwierzęcych, 1 kościany odpad produkcyjny, 147 fragmentów skóry, w tym 3 przyszwy, 10 podeszew, 2 zapiętki, 1 podpiętek, 1 lamówka, 1 pasek, 10 rzemyków i 27 ścinków ze śladami szwu, 1 fragment tkaniny, 2 łupiny orzecha laskowego, 111 ułamków naczyń ceramicznych.

INTERPRETACJA WYNIKÓW BADAŃ

Pierwszym zabiegiem związanym z zagospodarowaniem tej części placu było zniwelowanie stropu humusu pierwotnego, zanotowanego na poziomie 116,65-117,10 m n.p.m. Osiągał on miąższość 10-25 cm, a miejscami został całkowicie usunięty, aż do odsłonięcia piaszczystego podłoża. Z poziomu humusu pierwotnego wykopano rowy ograniczające przestrzeń o szerokości około 17 m w linii północ–południe. Dodatkowo od strony północnej, przy krawędzi rowu wzniesiono plecionkowy płot. Obecność w sąsiedztwie wykopu kamiennego pręgierza z końca XV pozwala stwierdzić, że obszar objęty badaniami znajduje się w strefie przeznaczonej na cele związane z wymiarem sprawiedliwości. Co więcej, wschodnia sala Ratusza (przy której znajduje się wykop) od momentu swego powstania, a więc od połowy wieku XIV pełniła funkcję sali sądowej. W miastach lokacyjnych z zasady wydzielano miejsce przeznaczone dla wymiaru sprawiedliwości, a jak można sądzić z przytoczonych danych, we Wrocławiu znajdowało się ono przed wschodnią ścianą Ratusza. Niezbędnym elementem każdego placu sądowego była granica oddzielająca obszar sprawowania sądów

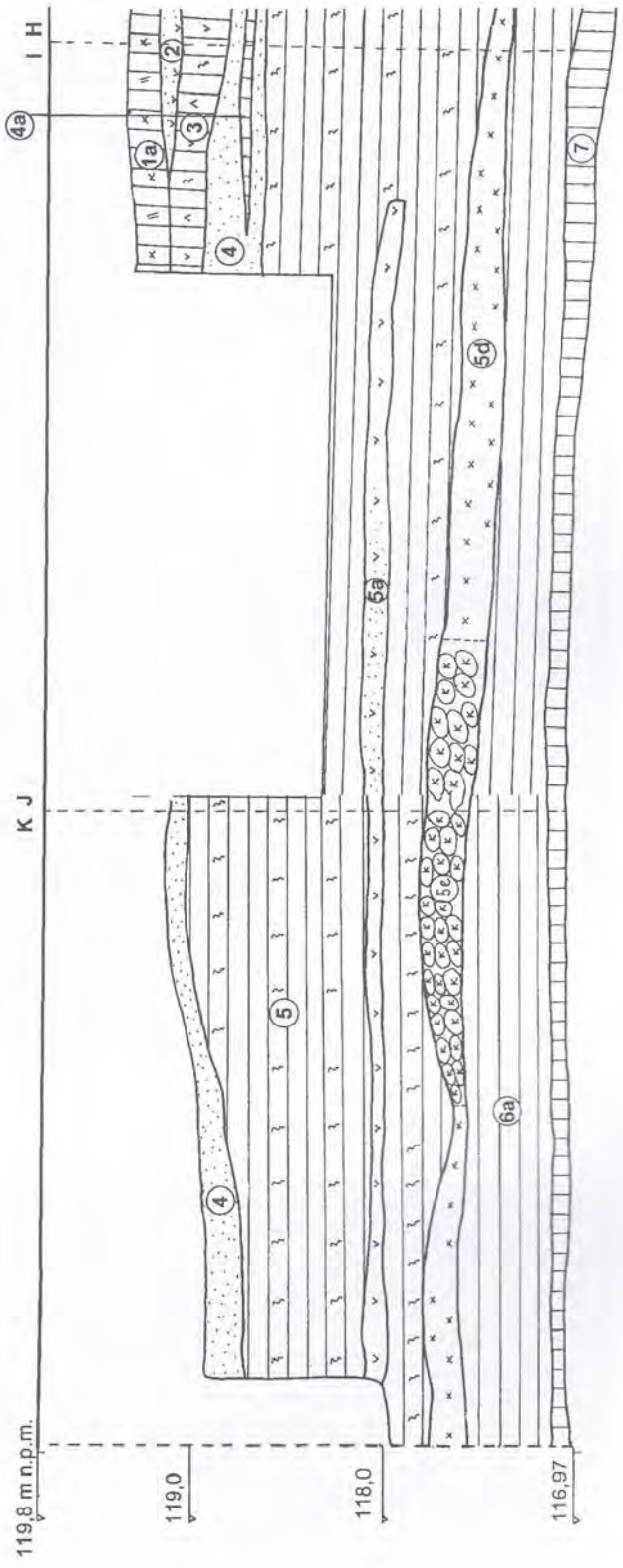

Ryc. 4. d. Wykop IX. Profil ściany wschodniej.
Rys. J. Olszewska

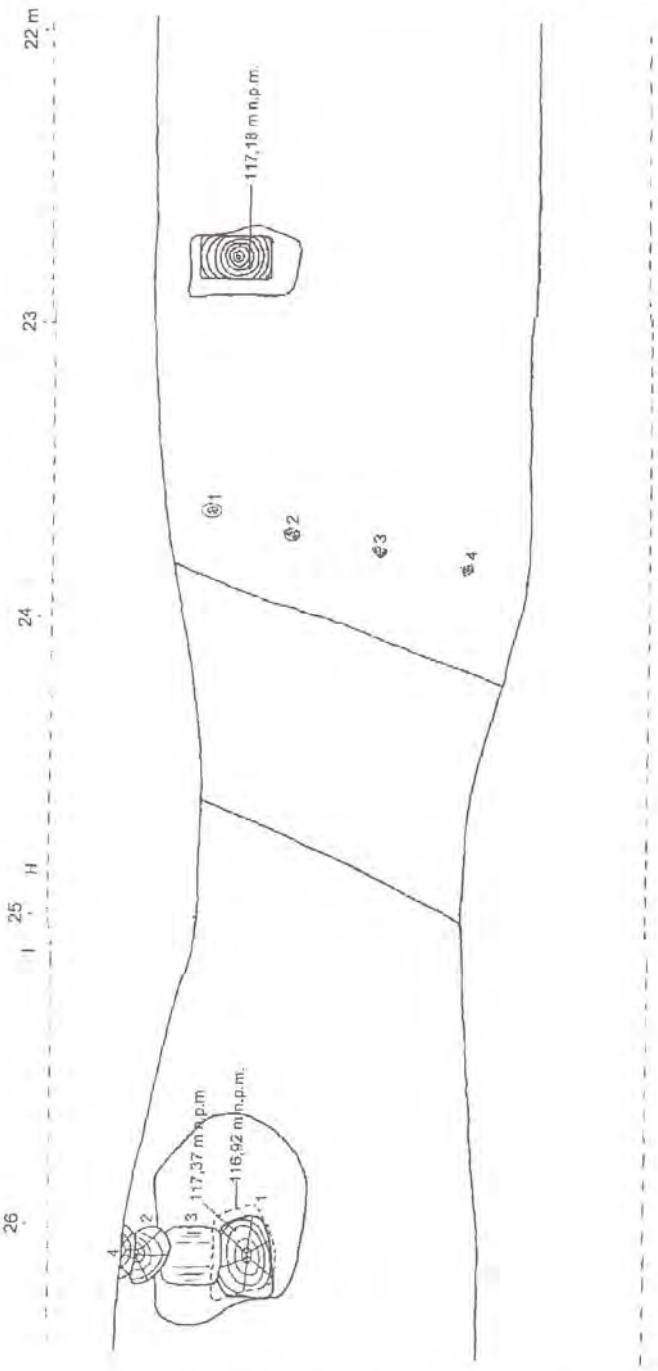

Ryc. 5. Wykop IX. Rów otaczający plac sądowy.
Rys. J. Olszewska

(sacrum) od terenu przeznaczonego dla publiczności *(profanum)*. Możemy więc przypuszczać, że taką właśnie funkcję pełniły odkryte rowy oraz plecionkowy płot, a odkryte konstrukcje drewniane tworzyły elementy związane z niezbędną infrastrukturą placu sądowego.

W efekcie użytkowania terenu na stropie humusu pierwotnego narosła warstwa czarnobrunatnej mierzwy (j.s. 6) o miąższości do 0,6 m. Moment jej powstania zamyka pierwszą fazę w użytkowaniu badanej części placu rynkowego.

W następnym etapie zagospodarowania terenu (faza druga) obszar ten pokryto warstwą ceglanego gruzu bez zaprawy o miąższości 10-20 cm (j.s. 5d). W partii północnej wykopu stwierdzono obecność bruku kamiennego z luźno ułożonych otoczaków, zaś w południowej surowej, żółtoniebieskawej glinki (j.s. 5c). Na tak utwardzonym podłożu odłożyła się kolejna warstwa mierzwy (j.s. 5) przewarstwionej grubym na 10-12 cm, nieciągłym pokładem czystego piasku i gliny, występującym na średniej głębokości 118,0 m n.p.m. Na tymże poziomie niwelacyjnym znajdowały się relikty drewnianego krzyżaka, które interpretujemy jako pozostałości (podstawę) po drewnianym pręgierzu.

Interesującym znaleziskiem jest fragment ludzkiej kości łokciowej odkryty w sąsiedztwie pręgierza. Mimo iż specjalistyczne analizy wykluczyły interpretowanie widocznych na niej nacięć jako śladów po działalności kata, jej obecność łączymy ze średniowiecznym wymiarem sprawiedliwości. Wskazuje na to przede wszystkim lokalizacja znaleziska w obrębie placu sądowego. Z przekazów pisanych wiemy, że właśnie przy pręgierzu obcinano przestępcom ręce, a zachowana kość może być tylko fragmentem amputowanej przez kata kończyny.

Jedną ze skuteczniejszych form manifestowania władzy było w średniowieczu publiczne wykonywanie większości kar cielesnych, z karą śmierci włącznie (Buśko, Trzciński, w druku).

Zarówno miejsce kaźni, jak miejsce, w którym zbierał się sąd były wizualnymi formami oddziaływania prawodawcy na społeczeństwo. Nie dziwi zatem fakt, iż podobnie jak w przypadku publicznie wykonywanych egzekucji również sąd posiadał swój publiczny charakter. W mieście do takich miejsc należał plac publiczny.

Istotnym elementem każdego placu sądowego było jego ogrodzenie, tworzące tzw. „zakres pokoju" (Kocher 1993, s. 69-73). Ogrodzenie to, którym najczęściej była drewniana palisada lub płot, zakładane było na planie prostokąta bądź koła, dzieląc tym samym powierzchnie placu na *sacrum* (sąd) i *profanum* (publiczność).

Tradycją stało się, iż zarówno sądom wiejskim, jak i miejskim bezpośrednio towarzyszyły miejsca wykonywania egzekucji. Pośród wielu urządzeń penitencjarnych, takich jak szubienica, „klatka szaleńca" czy też „osioł pohań-

bienia" (które stawiano w obrębie centralnych placów miast lokowanych na prawie niemieckim), pręgierz był niewątpliwie najbardziej charakterystycznym i najtrwalszym z nich.

Pręgierz był urządzeniem, przy którym wykonywano większość lżejszych kar cielesnych oraz kary mutylacyjne (okaleczające). Już XIII-wieczne kodyfikacje karne (Zwierciadło Saskie 1220-1235) wspominają o karach na „skórze i włosach" wykonywanych przy pręgierzu (Groicki 1953 s. 201-202).

Przy pręgierzu wykonywano najczęściej karę publicznej chłosty, której poddawano plecy skazanego. Chłostę wykonywano także w więzieniu, na belce znanej z polskich źródeł jako „biskup", lecz wówczas poddawano karze dolne partie ciała skazańca (Maisel 1989 s. 147). W zależności od ciężaru gatunkowego popełnionego przestępstwa używano pojedynczej lub pęku rózg (dosł. „Mit rutten", Carolina, art. 198).

Oprócz kary chłosty przy pręgierzu piętnowano, obcinano ręce, uszy, nos i włosy, a kary te bywały dodatkowo obostrzone relegacją z miasta (tzw. wypowiedzenie z miasta). Pręgierz służył ponadto jako miejsce, w którym dokonywano publicznych prezentacji dowodów przestępstwa, zawieszano na nim fałszywe miary i wagi, palono sfałszowane dokumenty, wylewano

Ryc. 6. Wykop IX. Konstrukcja drewniana na placu sądowym. Fot. T. Gąsior

Ryc. 7. Wykop IX. Słup południowy i relikty płotu plecionkowego. Fot. T. Gąsior

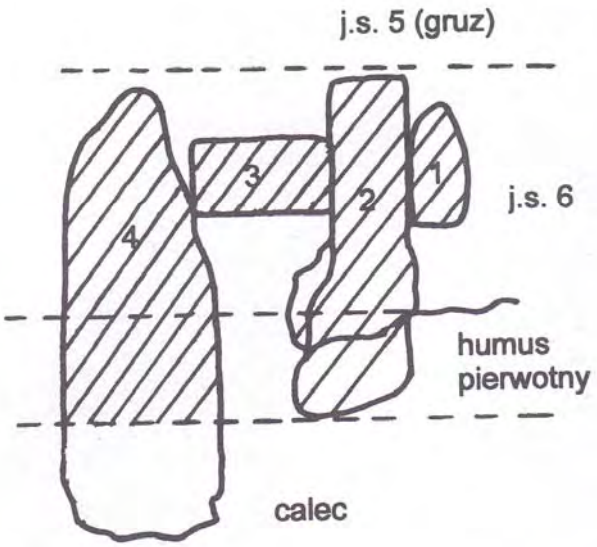

Ryc. 8. Wykop IX. Słup południowy.
Rys. J. Olszewska

Ryc. 9. Wykop IX. Słup północny. Fot. T. Gąsior

Ryc. 10. Wykop IX. Słup południowy. Fot. T. Gąsior

rozcieńczane wino. Do pręgierza przywiązywano także przestępców oczekujących na egzekucję (Groicki 1954 s.141), jako że kara pręgierza stanowiła sama w sobie formę dodatkowego pohańbienia skazańca.

Kostyczny system prawa został poddany częściowej modyfikacji dopiero pod koniec XVIII w. Wtedy też wycofana została większość kar cielesnych i bezpowrotnie zaniknął sposób ich publicznego wykonywania. Tym niemniej kara chłosty utrzymywała się jeszcze do początków XIX w. Prawdziwy kres „kary pręgierza" to okres Wiosny Ludów, kiedy rozebranych zostało większość kamiennych pręgierzy i szubienic.

Na terenach Śląska pręgierz pojawia się wraz z prawem magdeburskim, gdzie mowa jest wprawdzie jedynie o karze, nie zaś bezpośrednio o samym urządzeniu (Groicki 1953 s. 201-202). Podobnie jak szubienica, pręgierz świadczył o posiadaniu przez dane miasto przywileju sądowego, który z kolei zawarty był w przywileju lokacyjnym.

W literaturze (Bader, Bader 1935) wyodrębnia się trzy rodzaje pręgierzy:

1 – słup drewniany wbity w ziemię
2 – słup kamienny do którego wstępuje się po schodach
3 – słup kamienny umieszczony na większych rozmiarów podeście.

Mimo znikomego materiału źródłowego i ikonograficznego można przyjąć, iż pierwsze pręgierze instalowane w miastach śląskich były drewniane.

Żywotność drewnianych pręgierzy, wykonywanych zapewne z dębiny bądź innego twardego drewna (Milka, Milka 1991, s. 6), była ograniczona i nie

Ryc. 11. Wykop IX, odcinek G–H. Bruk ceglany. Fot. T. Gąsior

Ryc. 12. Wykop IX, odcinek I–J. Bruk ceglany. Fot. T. Gąsior

Ryc. 13. Wykop IX, odcinek K–L. Rzut wykopu na poziomie bruku kamiennego. Rys. J. Olszewska

przekraczała kilkudziesięciu lat. Pojawiając się w pierwszej połowie XIII w., nie mogły wytrwać w swej pierwotnej formie do czasów zastąpienia ich dwa stulecia później przez pręgierze kamienne. Przyjąć należy, że podlegały one początkowo konserwacji, później zaś wymianie na nowy, drewniany bądź nieduży, mało reprezentacyjny kamienny pręgierz. Z uwagi na skromną liczbę przedstawień ikonograficznych i brak źródeł archeologicznych, trudno jest dziś odtworzyć wygląd pierwszych drewnianych pręgierzy.

Nieliczna ikonografia ilustruje różnorodność ich form, od prostego, niewysokiego kołka wkopanego w ziemię do okazałych słupów zaopatrzonych w otwory do przeciągania powrozów lub wyposażonych dodatkowo w drewniany podest.

Znamienne jest, iż kamienne pręgierze zaczęły być wystawiane w większości środkowoeuropejskich miast począwszy od połowy XV aż do XVII w. Największe nasilenie tego procesu miało miejsce na przełomie XV/XVI w. Prawidłowość tą należałoby wiązać z faktem bogacenia się miast, zwłaszcza zaś jego patrycjatu, chęcią manifestacji przez radę miasta swojej pozycji. Za taką argumentacją przemawia trwałość materiału z jakiego wykonywano nowe pręgierze (piaskowiec, granit), ich forma, częste inskrypcje oraz detale architektoniczne wykonywane nierzadko przez najlepszych kamieniarzy, jak to miało miejsce we Wrocławiu, gdzie kamieniarkę ratusza oraz pręgierz wraz z jego bogato zdobioną ornamentyką wykonywał ten sam zespół rzeźbiarzy i kamieniarzy.

Zalegające nad pozostałościami podstawy pręgierza jednostki stratygraficzne obrazują nam kolejne zmiany w zagospodarowywaniu tej części placu (faza trzecia). Charakteryzują się one naprzemianległym układem warstw powstałych wskutek jego użytkowania oraz cyklicznego utwardzania poprzez konstruowanie lekkich nawierzchni drewnianych.

Do chwili analitycznego opracowania bogatego zespołu zabytków ruchomych, pochodzących z wykopu nr IX, nie jesteśmy w stanie precyzyjnie określić chronologii opisywanych zjawisk. Posiłkując się ustaleniami dokonanymi w obrębie innych wykopów oraz pojedynczymi znaleziskami monet[1], możemy zasugerować następujące datowanie wydzielonych faz: faza pierwsza około połowy XIII w.; faza druga od 2. połowy XIII do około połowy XIV w.; a faza trzecia w 2. połowie wieku XIV.

Jolanta Bresch
Cezary Buśko

[1] W obrębie j.s. 5 odkryto dwie monety. Jedną z nich był bliżej nieokreślony brakteat datowany na 2. połowę XIII w. Druga moneta – XV-wieczny halerz, jak wskazuje na to kontekst, należy do kategorii tzw. znalezisk przeniknętych.

Ryc. 14. Wykop IX, odcinek K–L. Bruk kamienny. Fot. T. Gąsior

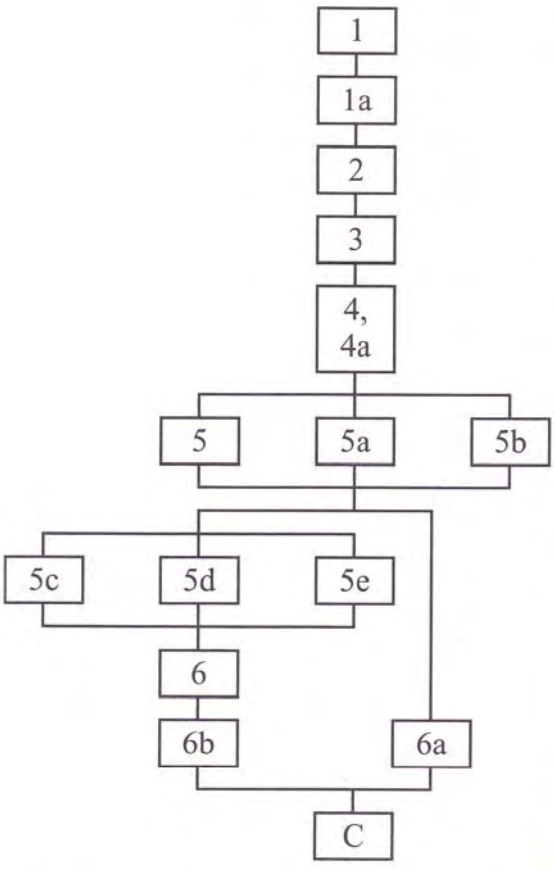

Schemat układu stratygraficznego zanotowanego w wykopie IX

Ryc. 15. Wykop IX. Relikty drewnianego pręgierza. Fot. T. Gąsior

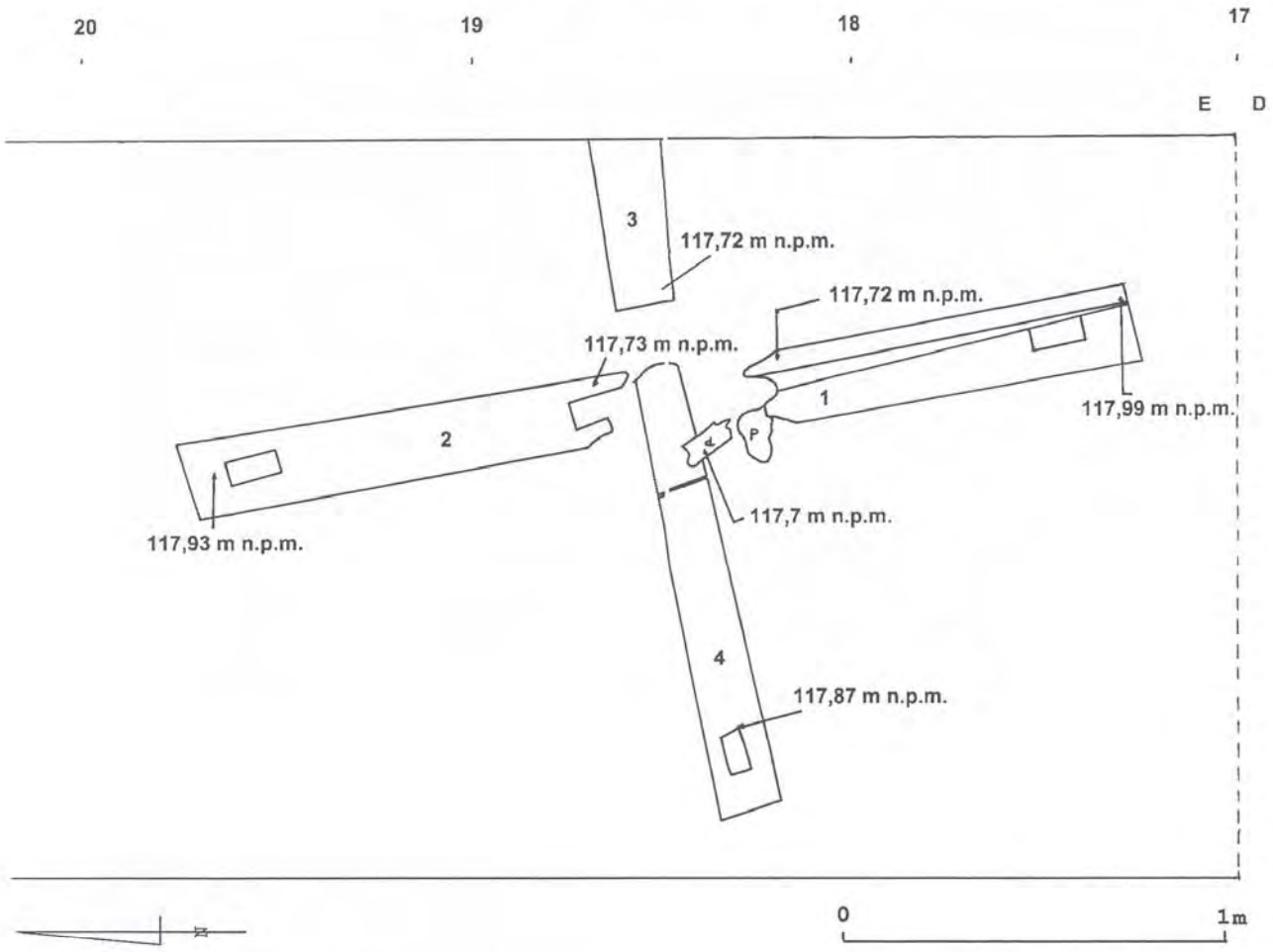

Ryc. 16. Wykop IX. Relikty drewnianego pręgierza. Rys. J. Olszewska

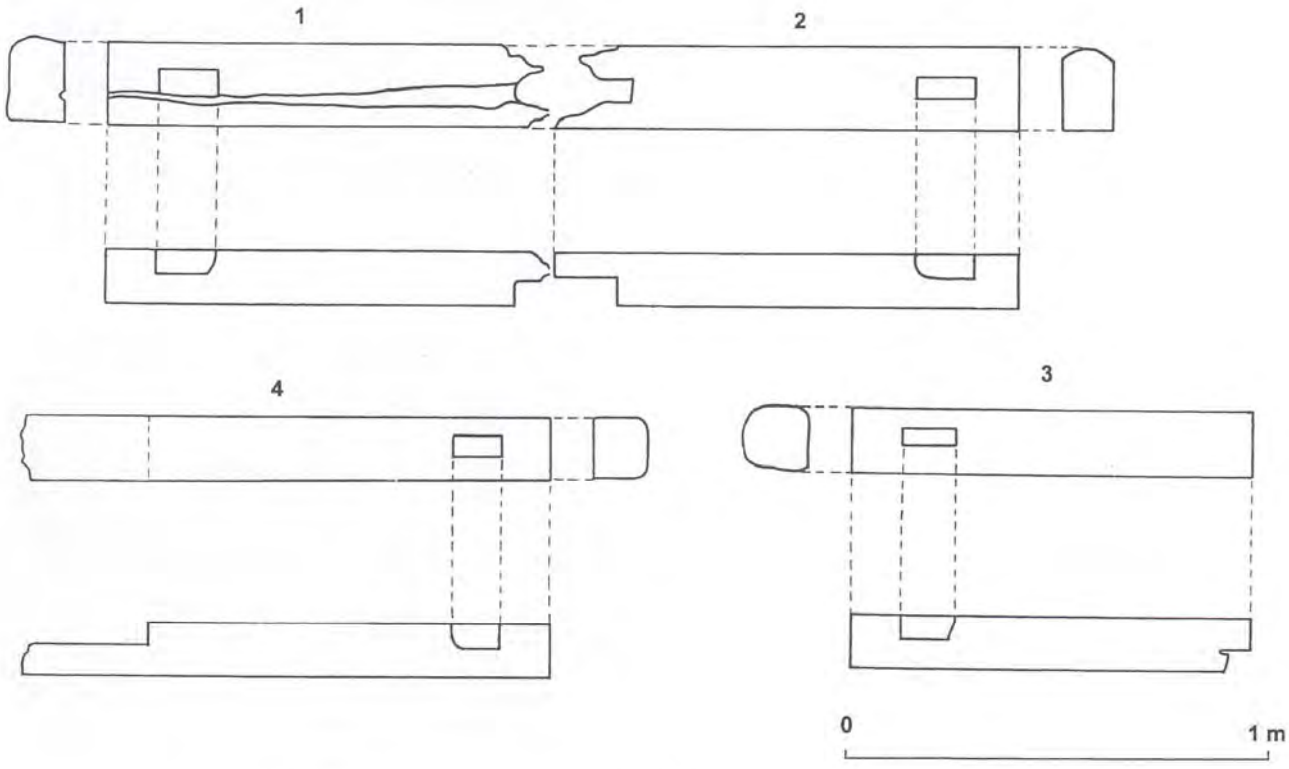

Ryc. 17. Wykop IX. Inwentaryzacja reliktów pręgierza. Rys. J. Olszewska

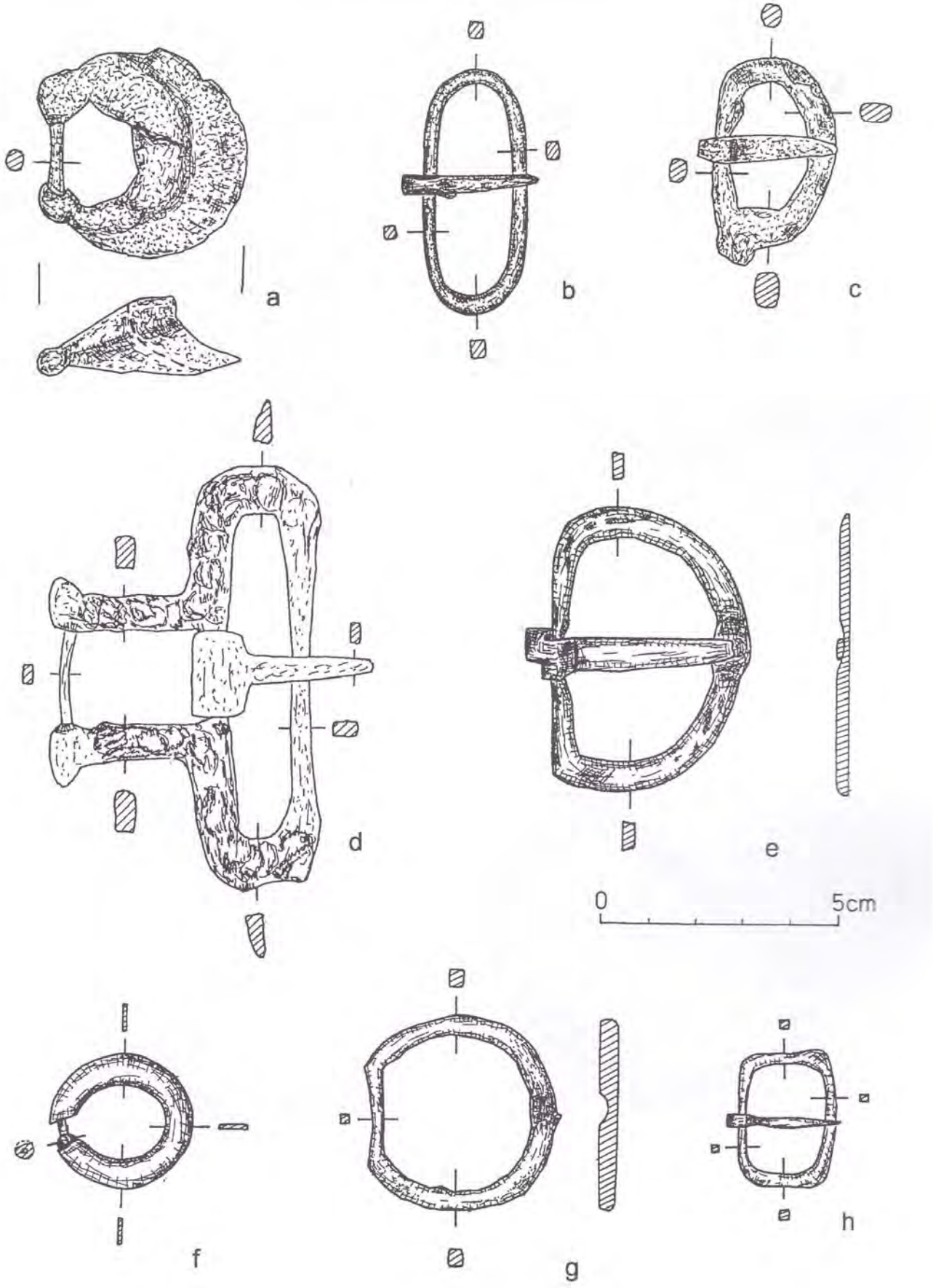

Ryc. 18. Wykop IX. Żelazne sprzączki do pasa: a-g – j.s. 5, h – j.s. 5b. Rys. I. Wysocka

Ryc. 19. Wykop IX, j.s. 5. Sprzączki do pasa. Fot. T. Gąsior

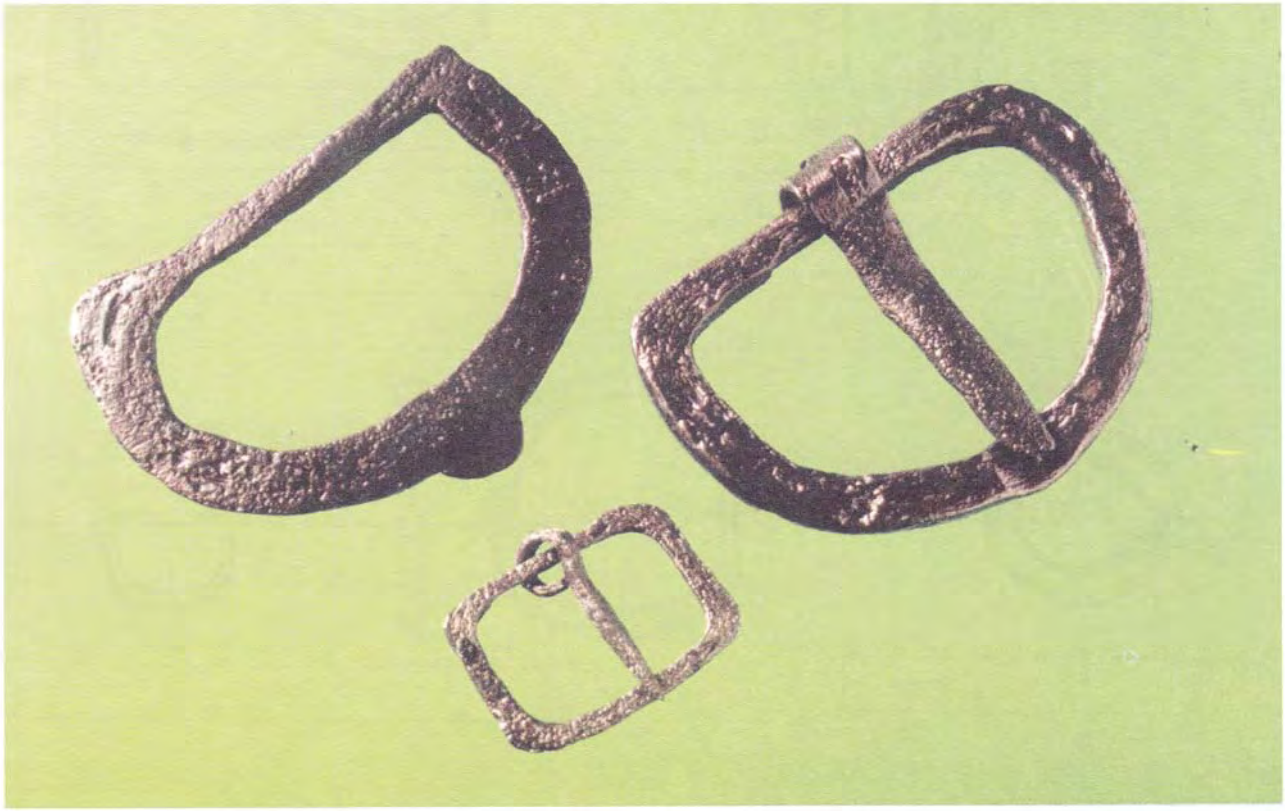

Ryc. 20. Wykop IX. Sprzączki do pasa. Fot. T. Gąsior

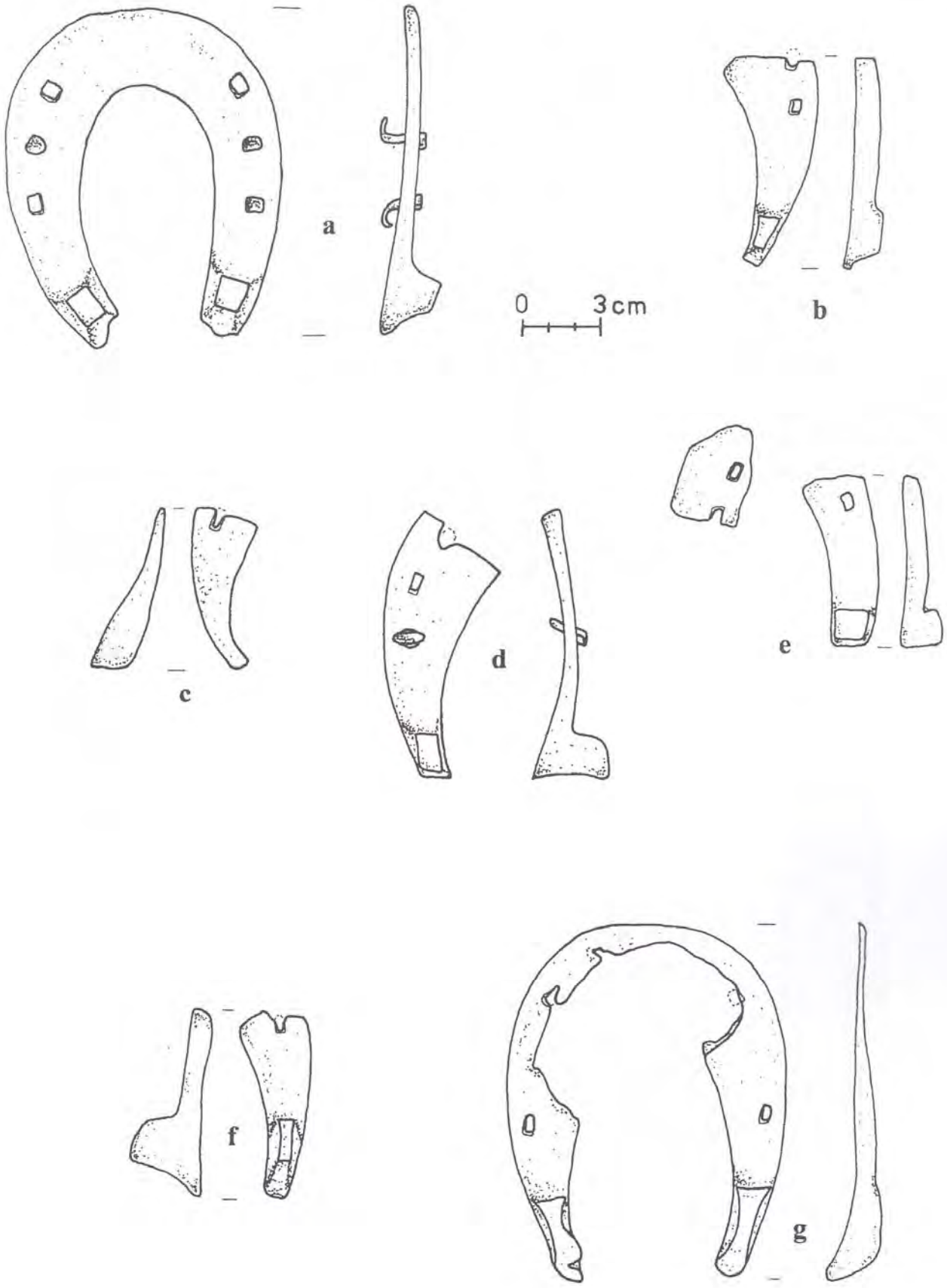

Ryc. 21. Wykop IX. Podkowy: a-e – j.s. 5, f – j.s. 5b, g – j.s. 5d.
Rys. K. Ślipko-Jastrzębska

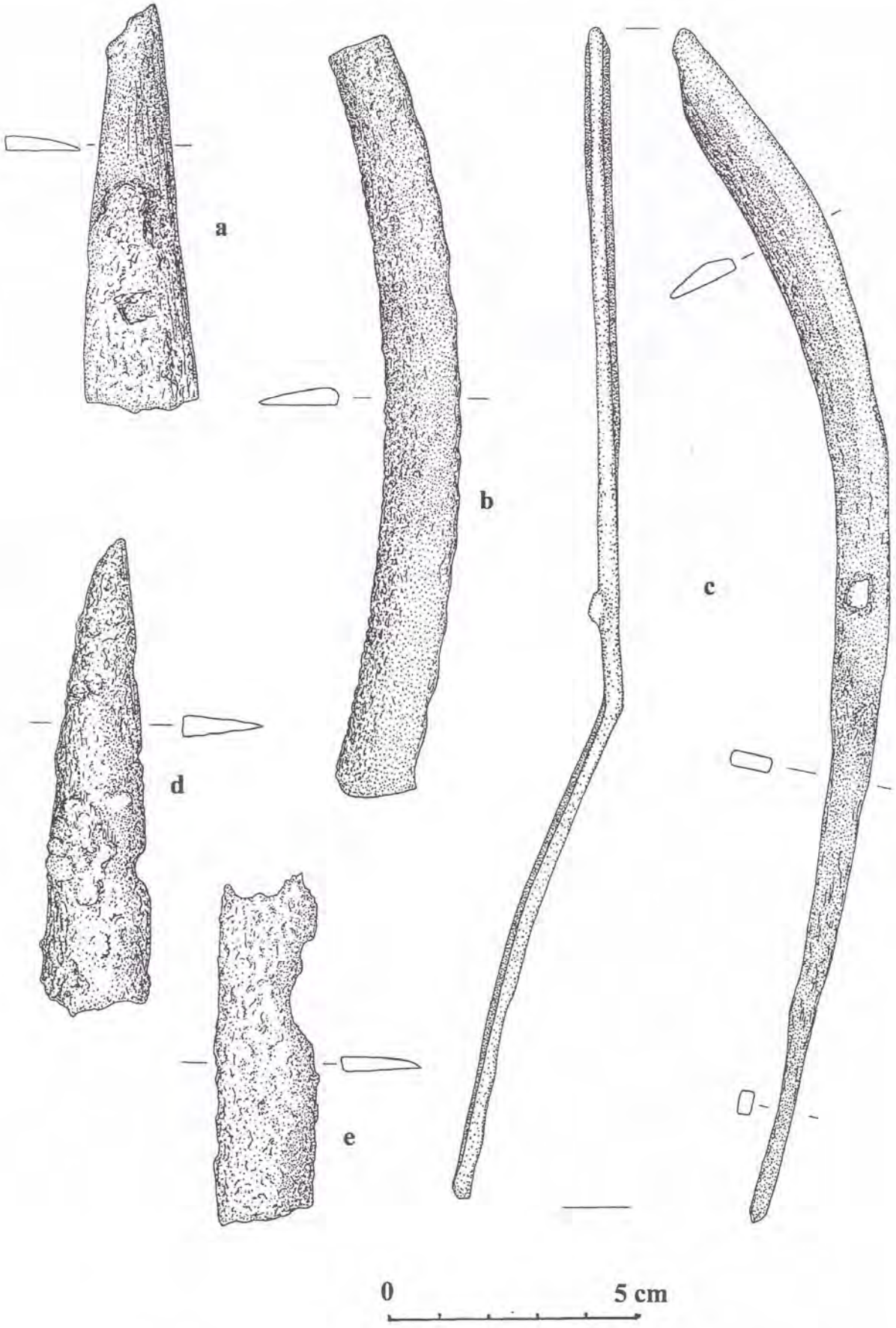

Ryc. 22. Wykop IX, j.s. 5. Wybrane przedmioty żelazne: a, d-e – noże, b-c – sierpy. Rys. J. Baron

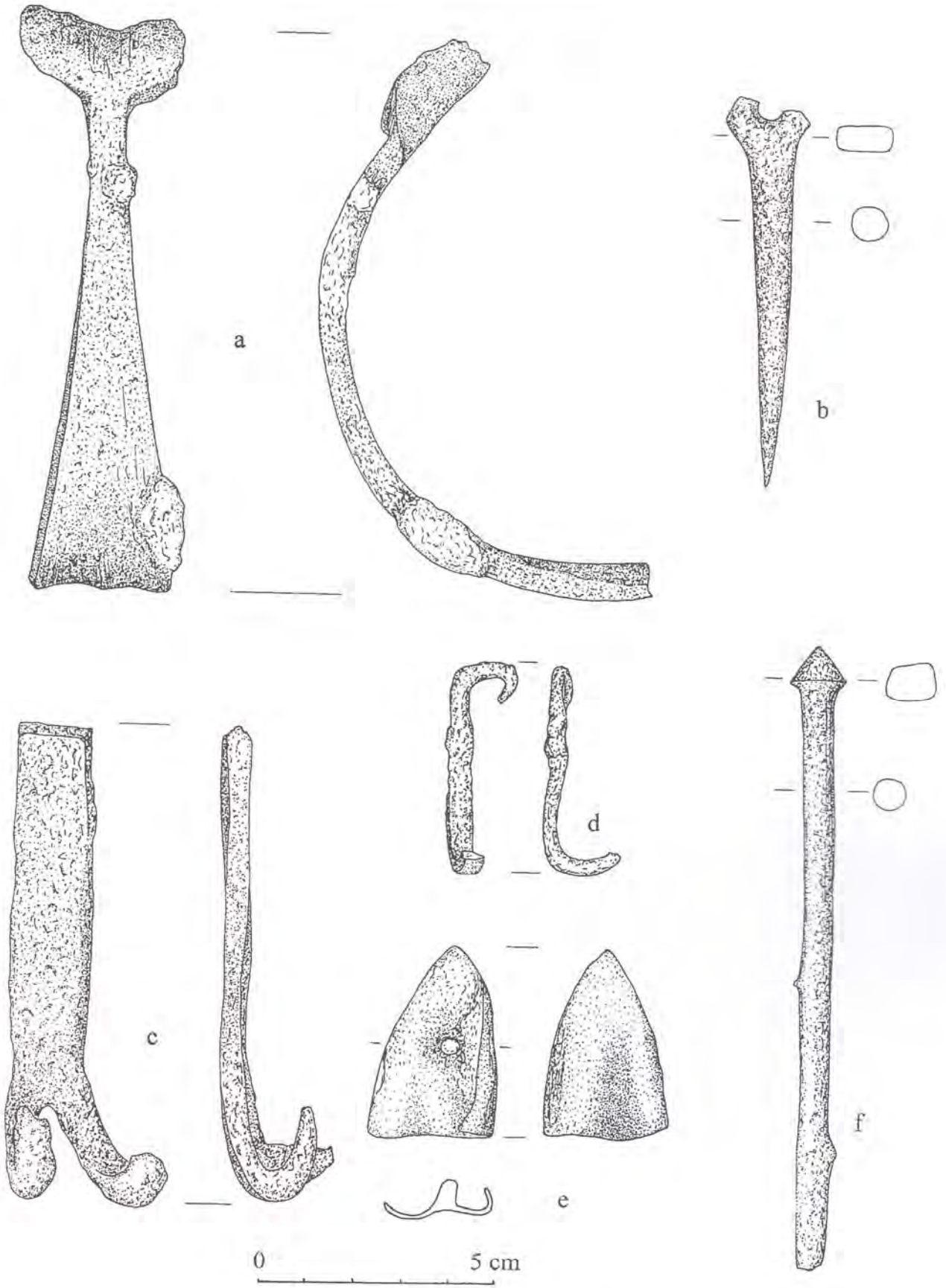

Ryc. 23. Wykop IX, j.s. 5. Wybrane przedmioty żelazne:
a – strzemię, b-c, e-f – nieokreślone przedmioty żelazne, d – gwóźdź.
Rys. J. Baron

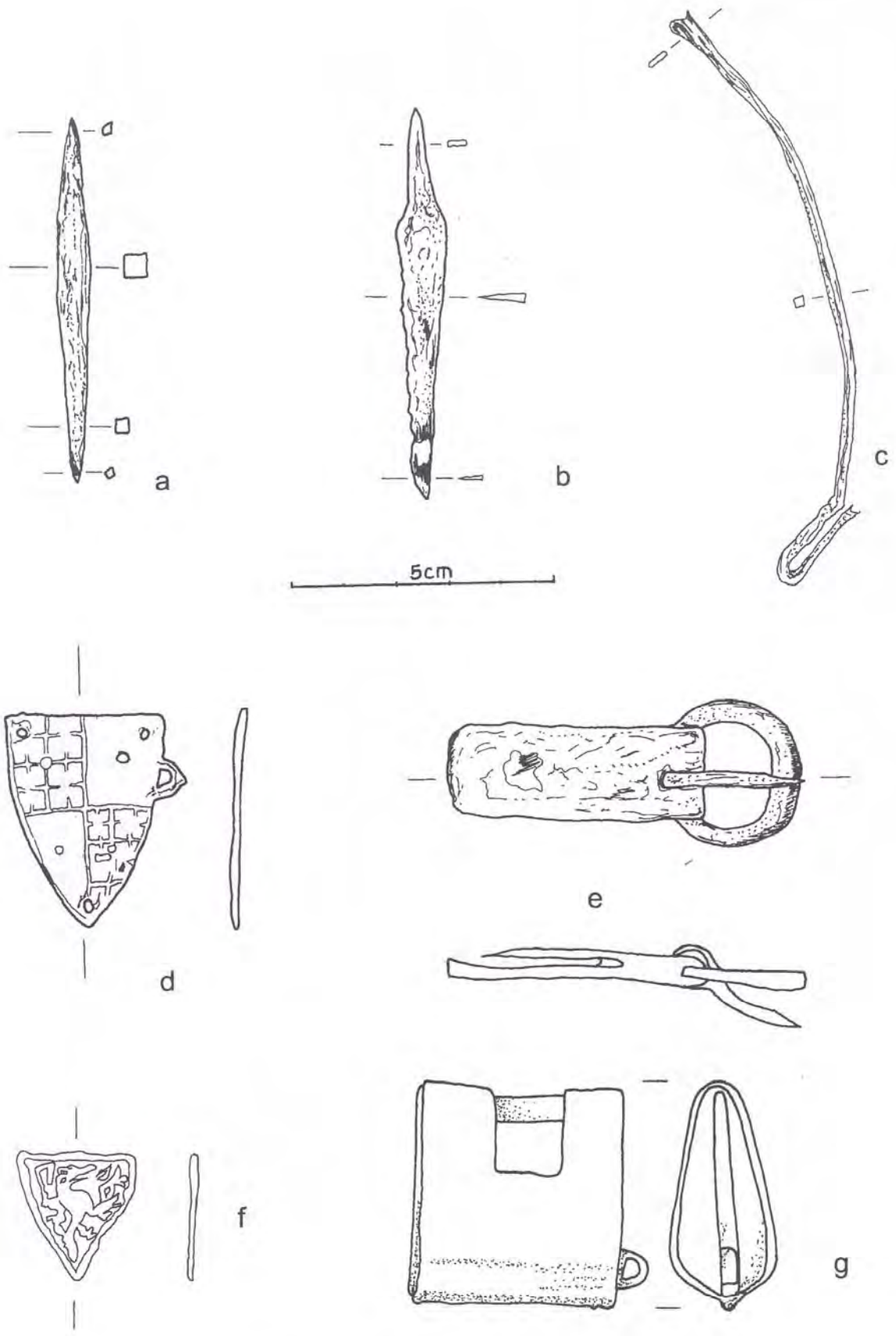

Ryc. 24. Wykop IX, j.s. 5. Wybrane przedmioty metalowe:
a – żelazny grot strzały, b – nóż żelazny, c – żelazne okucie pochwy noża, d – cynowa aplikacja z wyobrażeniem tarczy herbowej, e – żelazna sprzączka do pasa, f – cynowa aplikacja z wizerunkiem gryfa, g – kłódka żelazna. Rys. M. Kurzydło

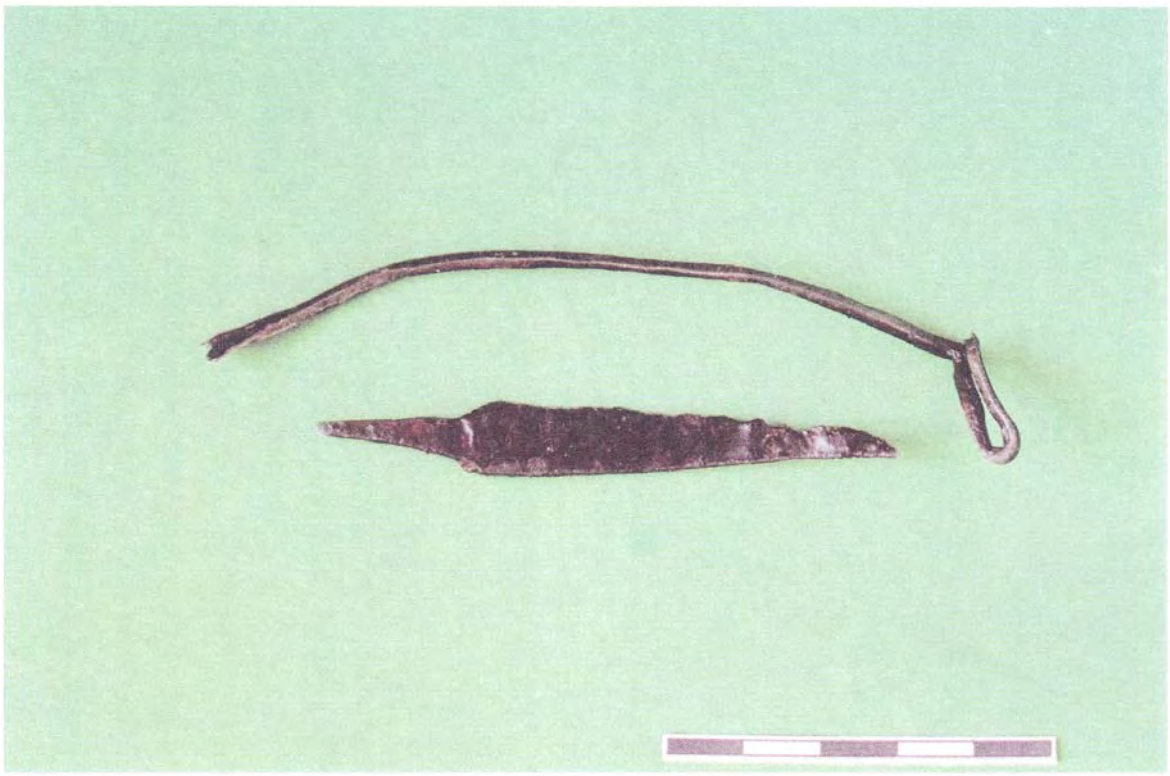

Ryc. 25. Wykop IX, j.s. 5. Nóż i okucie pochwy noża. Fot. T. Gąsior

Ryc. 26. Wykop IX, j.s. 5.
Cynowa aplikacja z wyobrażeniem tarczy herbowej.
Fot. T. Gąsior

Ryc. 27. Wykop IX, j.s. 5.
Cynowa aplikacja z wizerunkiem gryfa.
Fot. T. Gąsior

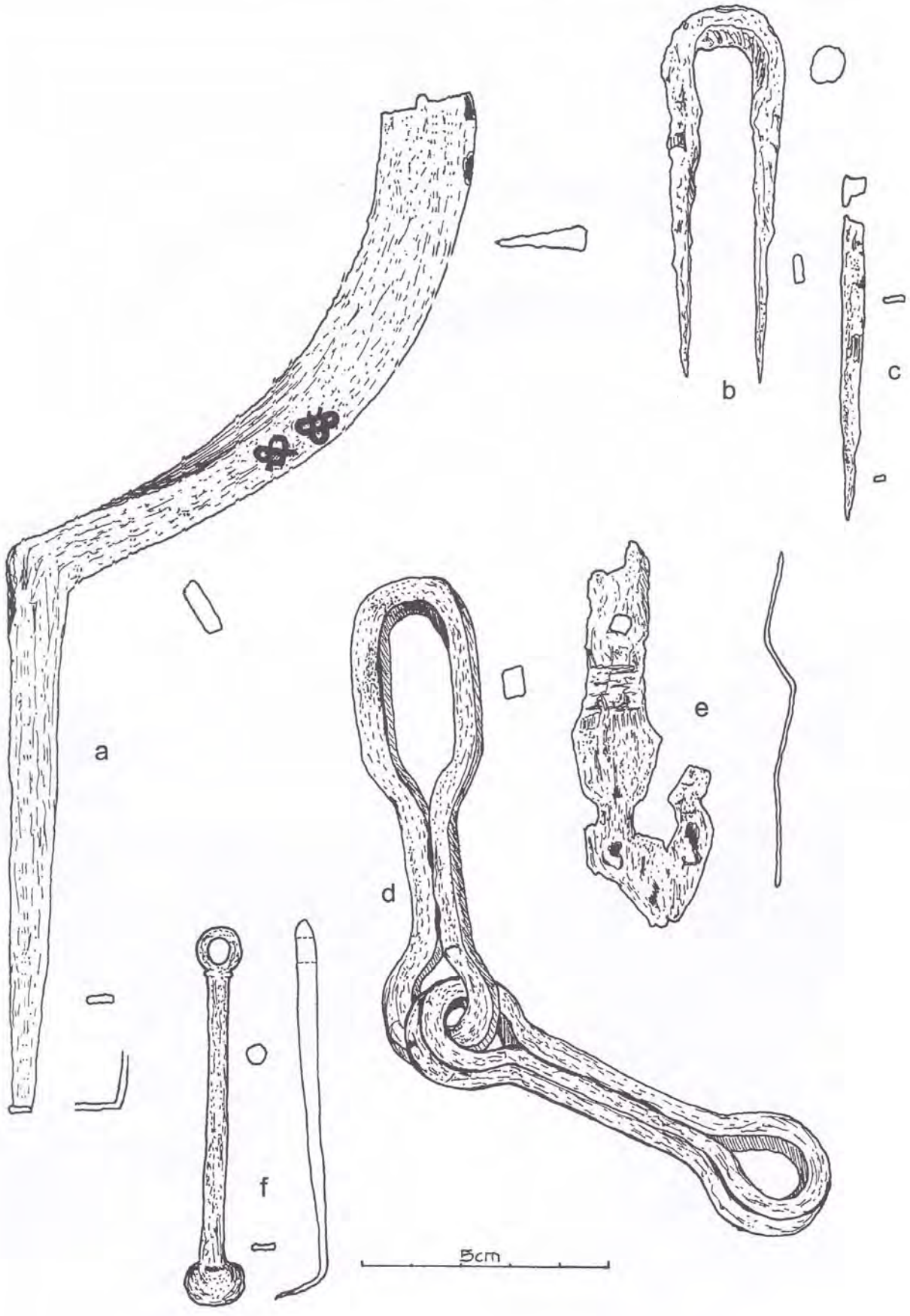

Ryc. 28. Wykop IX, j.s. 5. Wybrane przedmioty żelazne: a – sierp, b – skobel, c – sztabka gwoździowata, d – fragment wrzeciądza, e – okucie, f – łyżeczka. Rys. M. Kurzydło

Ryc. 29. Wykop IX, j.s. 5. Sierp żelazny.
Fot. T. Gąsior

Ryc. 30. Wykop IX, j.s. 5. Fragment wrzeciądza i krzesiwo. Fot. T. Gąsior

Ryc. 31. Wykop IX, j.s. 5. Klucze żelazne. Fot. T. Gąsior

Ryc. 32. Wykop IX. Przedmioty żelazne. Fot. T. Gąsior

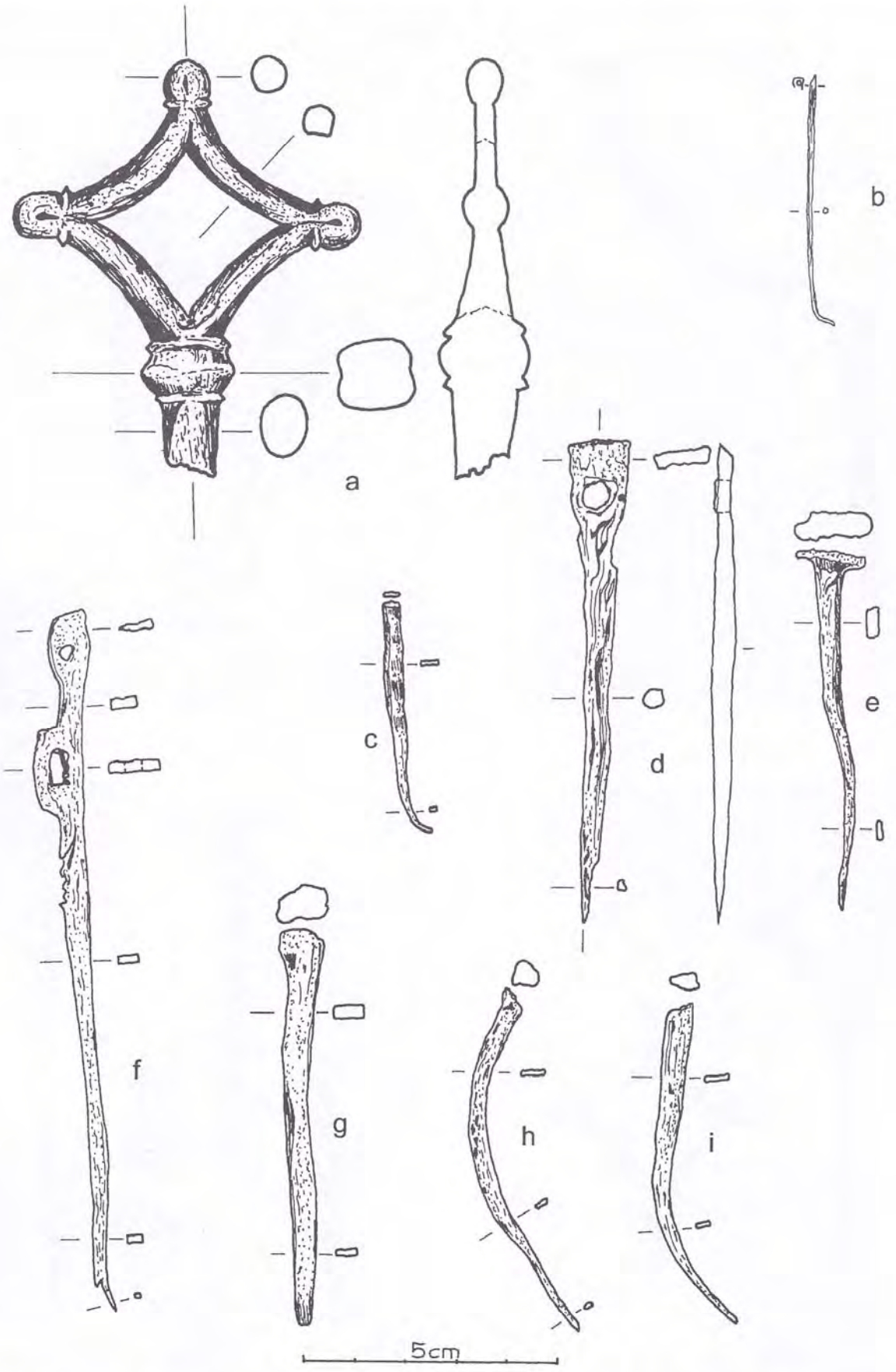

Ryc. 33. Wykop IX. Wybrane przedmioty z żelaza: a – klucz – j.s. 5, b – igła – j.s. 5b, c – sztabka gwoździowata – j.s. 5, d – stilus ? – j.s. 5, e – gwóźdź – j.s. 5, f – okucie pochwy noża – j.s. 5d, g-i – sztabki gwoździowate – j.s. 5.
Rys. M. Kurzydło

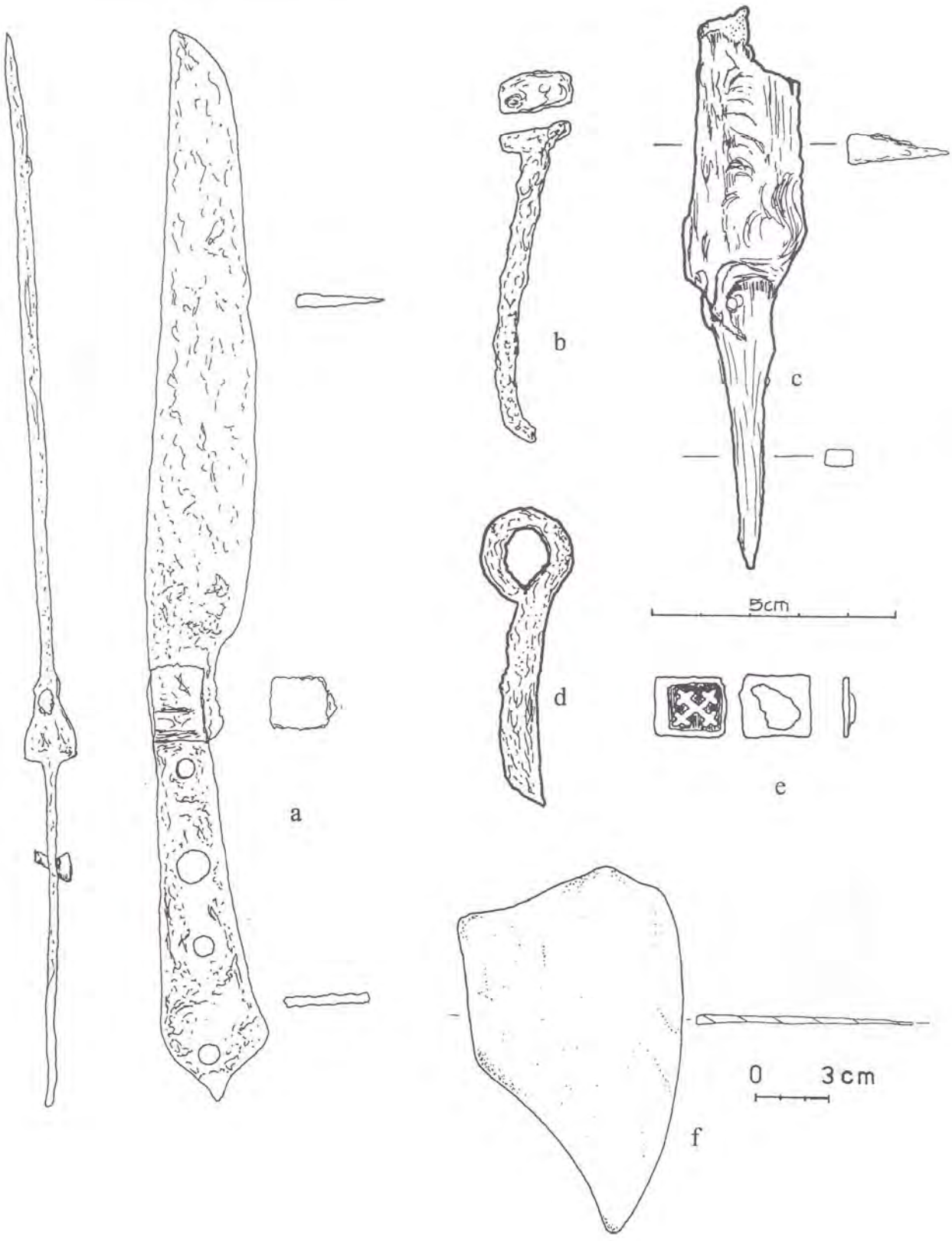

Ryc. 34. Wykop IX. Wybrane przedmioty z żelaza: a – nóż – j.s. 5, b – gwóźdź – j.s. 5, c – nóż – j.s. 2, d – nieokreślony przedmiot żelazny – j.s. 5, e – okucie – j.s. 5, f – halabarda? – j.s. 5.
Rys. M. Kurzydło, K. Ślipko-Jastrzębska

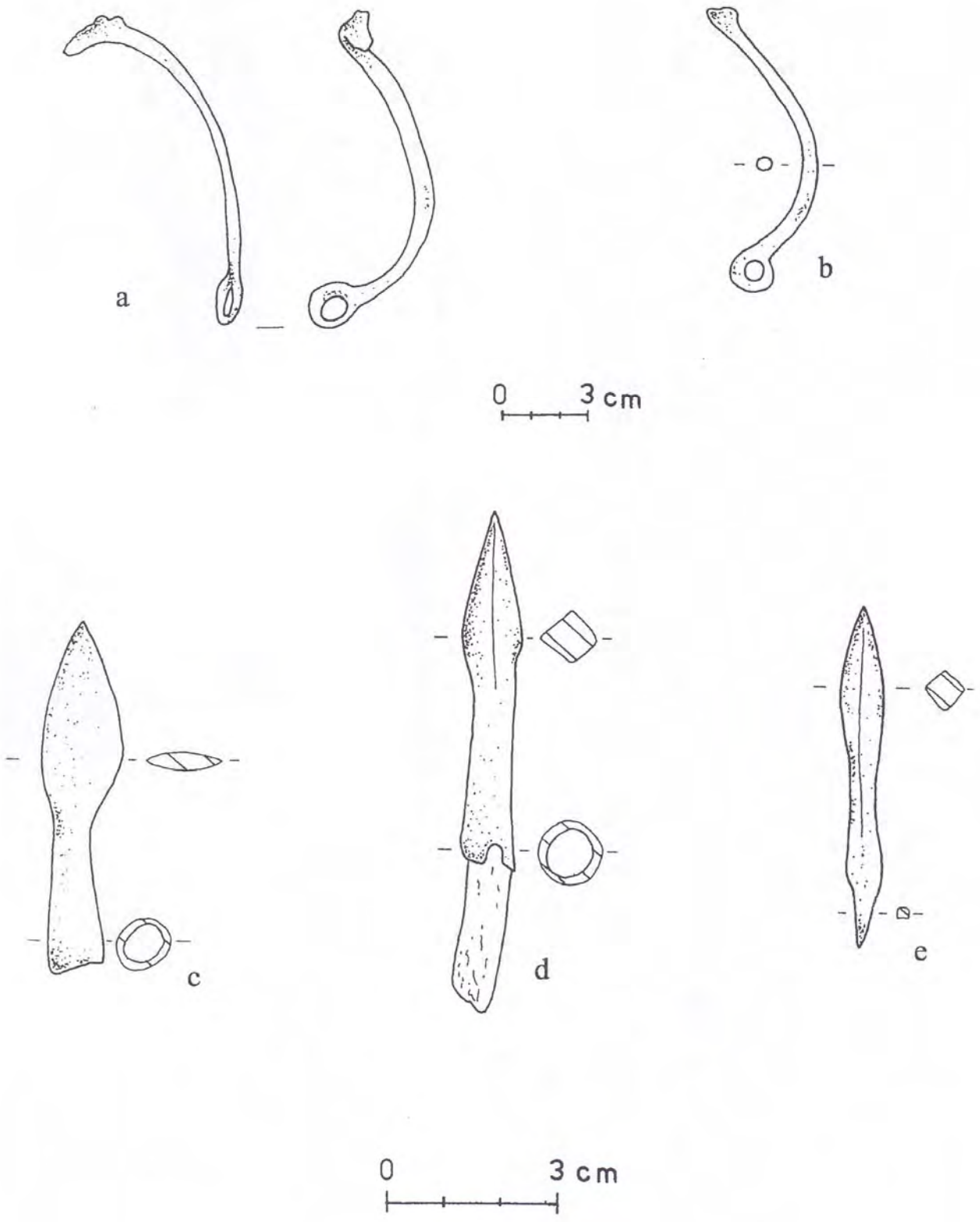

Ryc. 35. Wykop IX. Wybrane przedmioty żelazne:
a-b – ostrogi – j.s. 5, c – grot strzały – j.s. 5c, d – grot strzały – j.s. 5, e – grot strzały – j.s. 3.
Rys. K. Ślipko-Jastrzębska

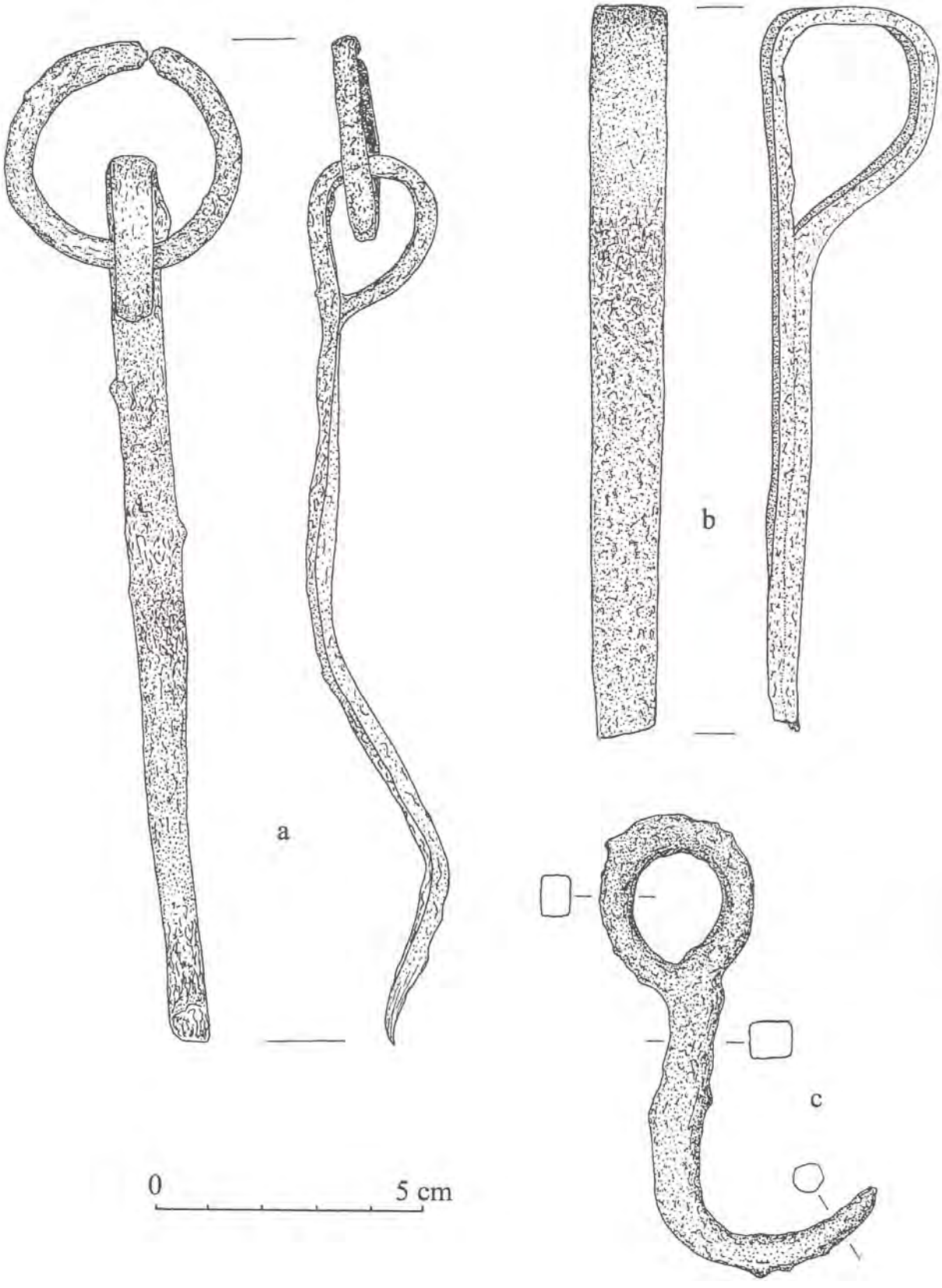

Ryc. 36. Wykop IX. Wybrane przedmioty żelazne: a-b – nieokreślone przedmioty żelazne – j.s. 5, c – hak – j.s. 5.
Rys. J. Baron

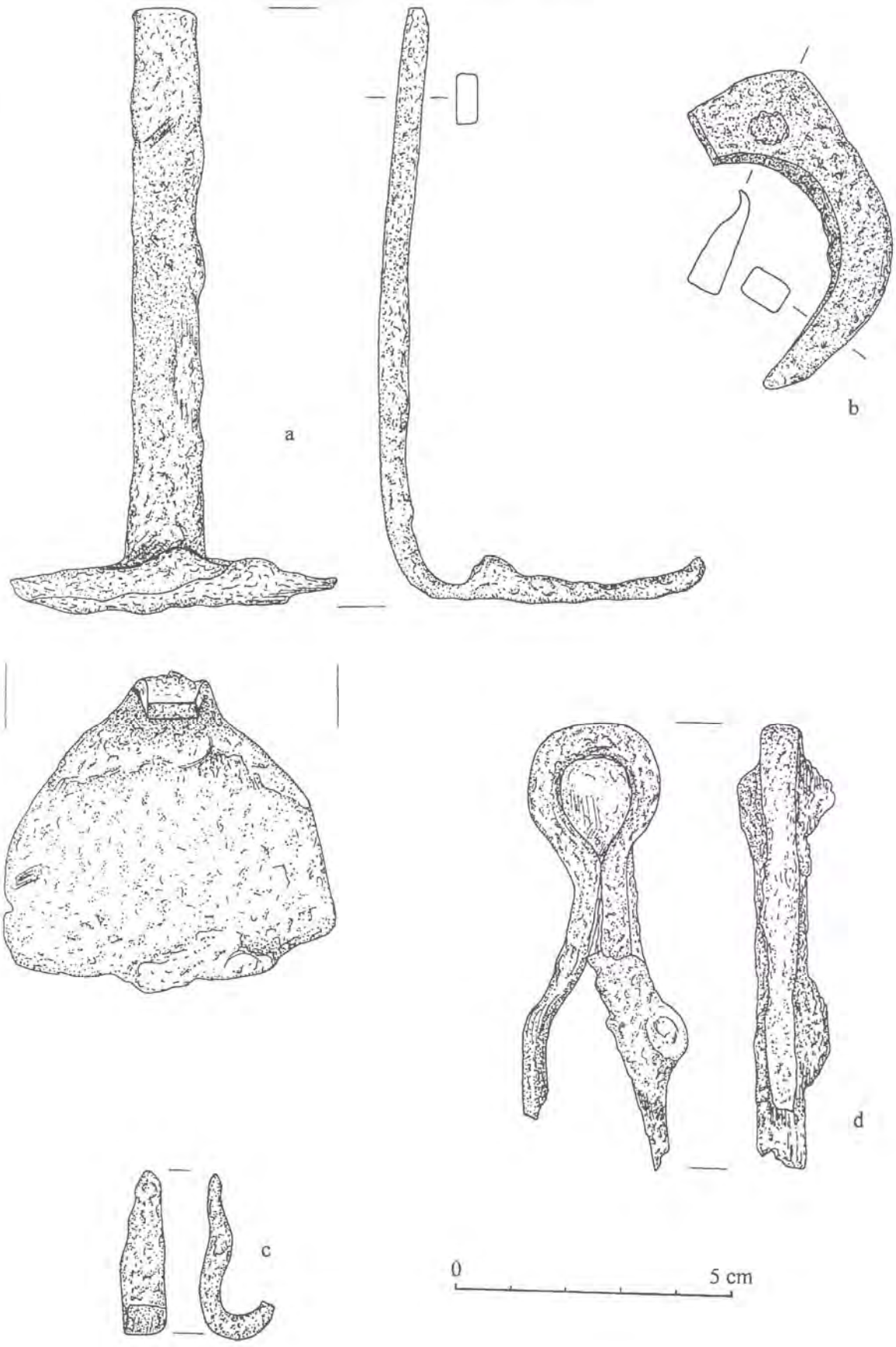

Ryc. 37. Wykop IX. Wybrane przedmioty żelazne:
a – przedmiot nieokreślony – j.s. 5d, b – przedmiot nieokreślony – j.s. 3, c – hak – j.s. 5, d – przedmiot nieokreślony – j.s. 5.
Rys. J. Baron

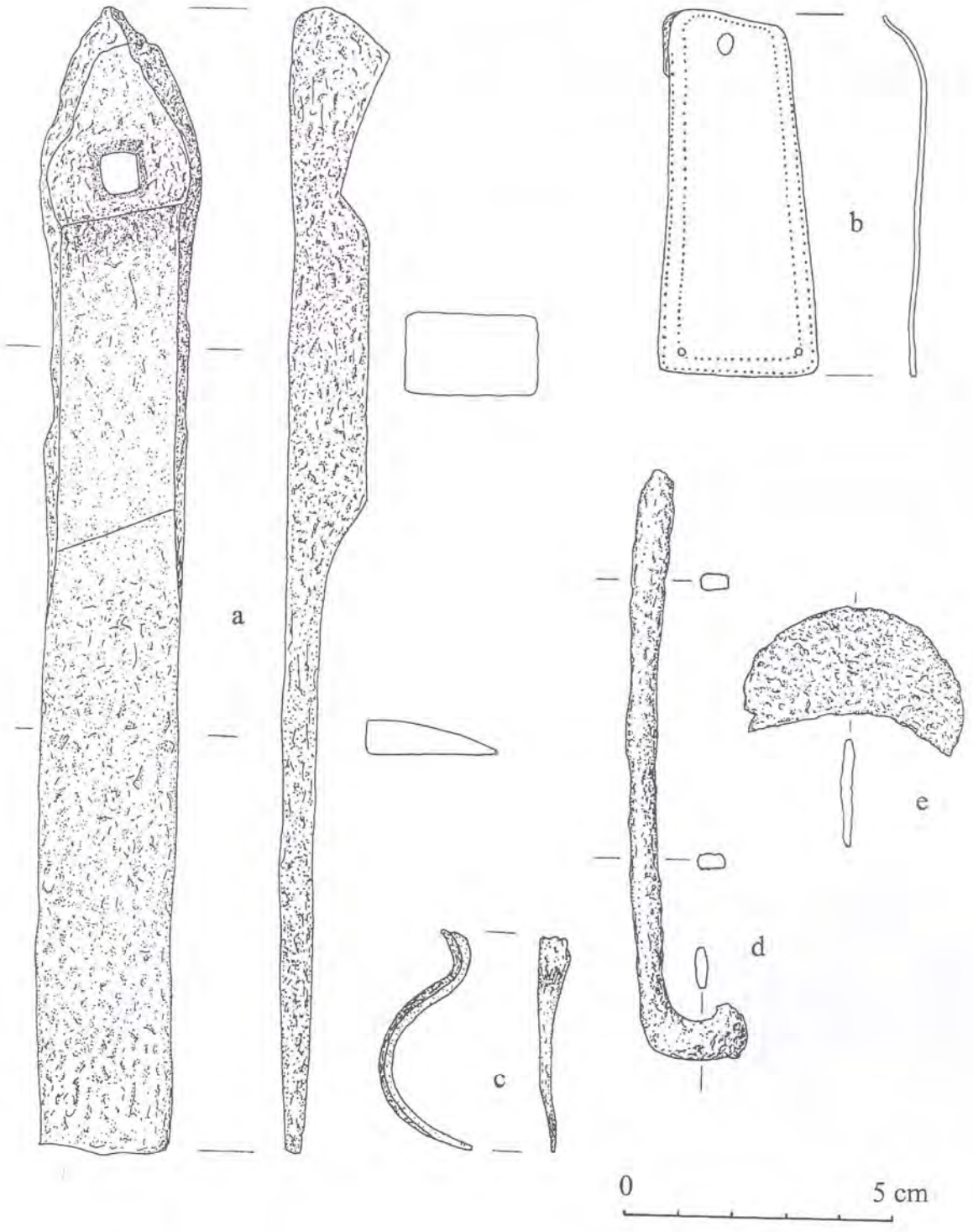

Ryc. 38. Wykop IX – j.s. 5. Wybrane nieokreślone przedmioty żelazne.
Rys. J. Baron

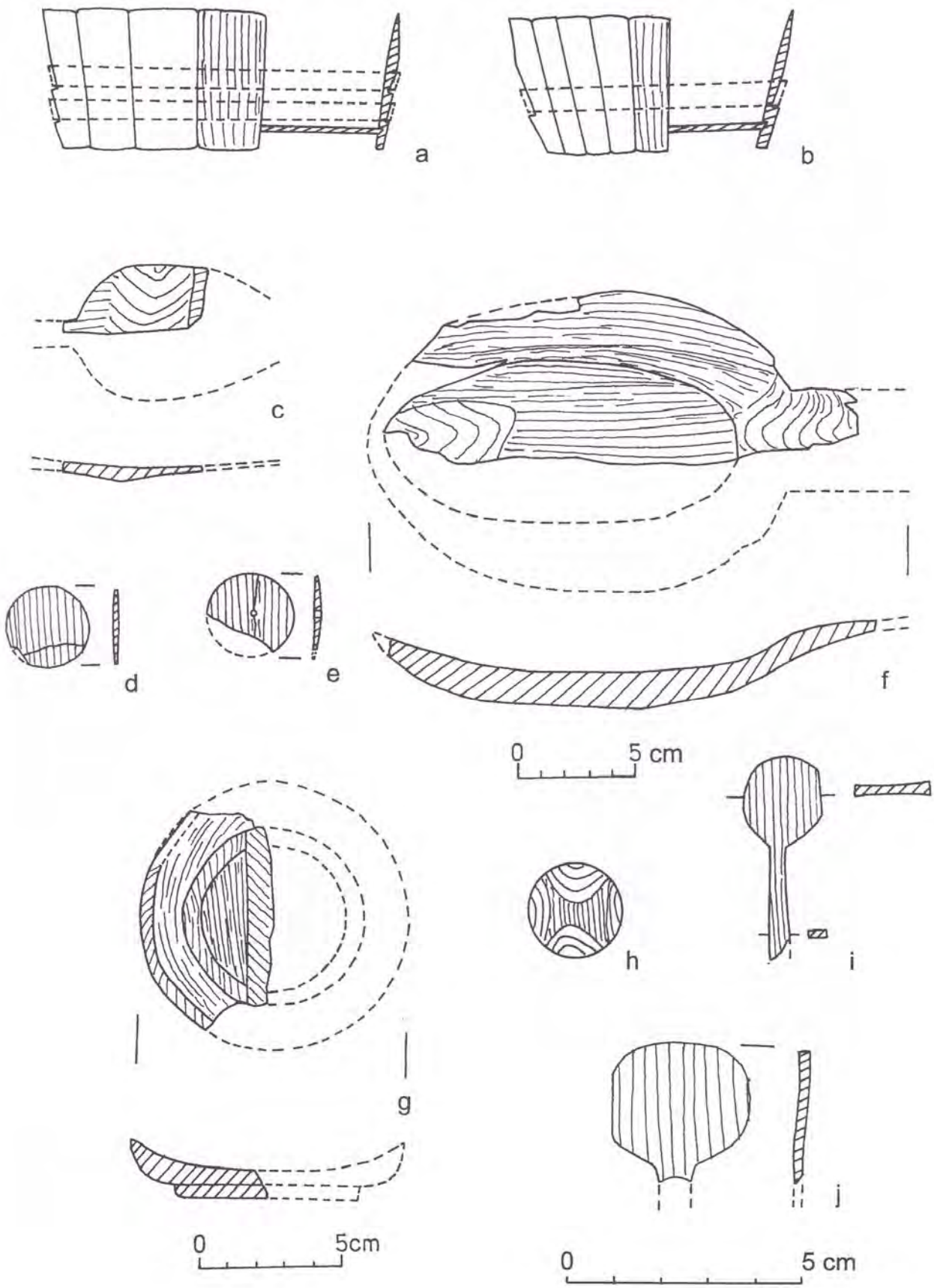

Ryc. 39. Wykop IX – j.s. 5. Wybór wyrobów z drewna:
a-b – miski klepkowe, c – łyżka, d – krążek, e – kółko, f – łopata, g – miska toczona, h – kula, i, j – łopatki.
Rys. I. Wysocka

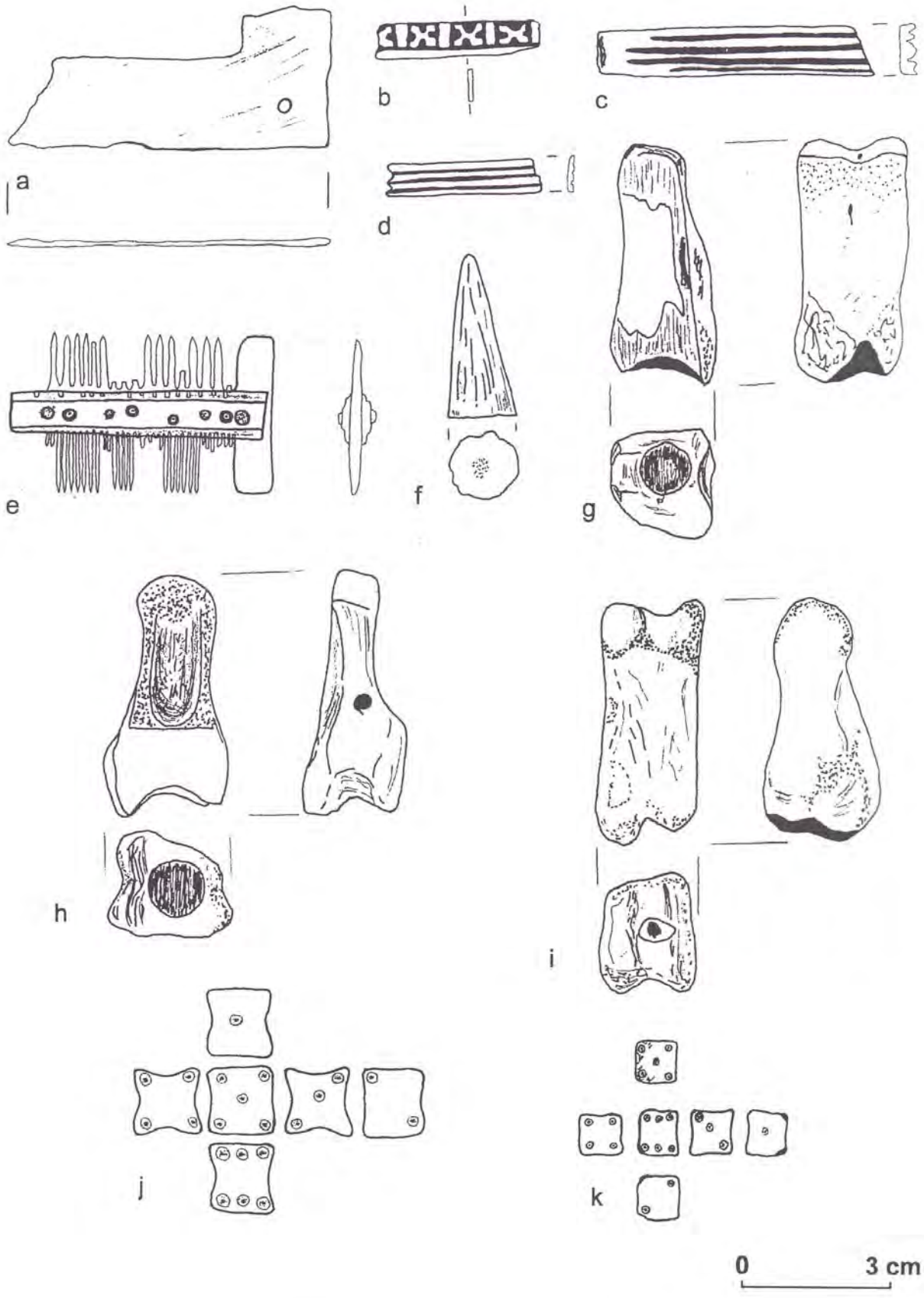

Ryc. 40. Wykop IX – j.s. 5. Wybór wyrobów z kości i rogu:
a-d – okładziny kościane, e – grzebień, f – pionek do gry, g-i – astragalusy, j-k – kostki do gry.
Rys. A. Jastrzębski

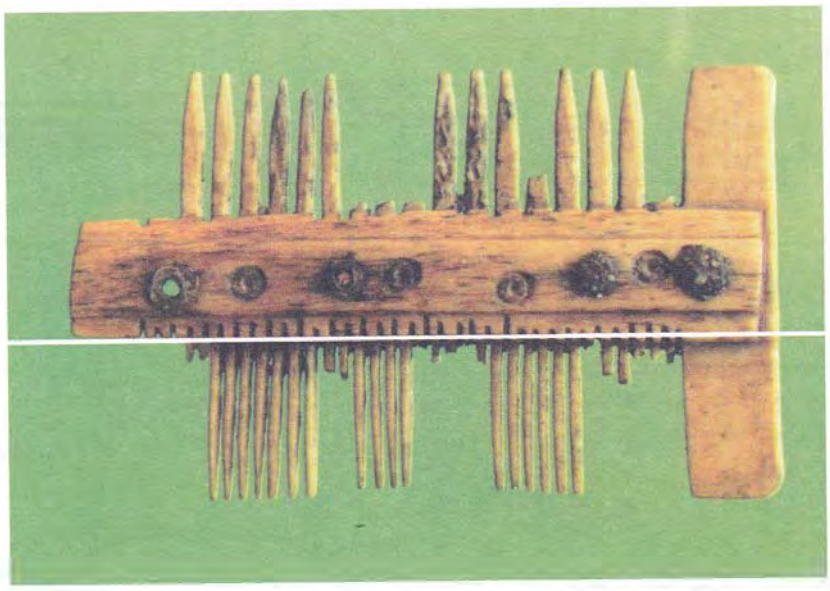

Ryc. 41. Wykop IX, j.s. 5. Grzebień kościany. Fot. T. Gąsior

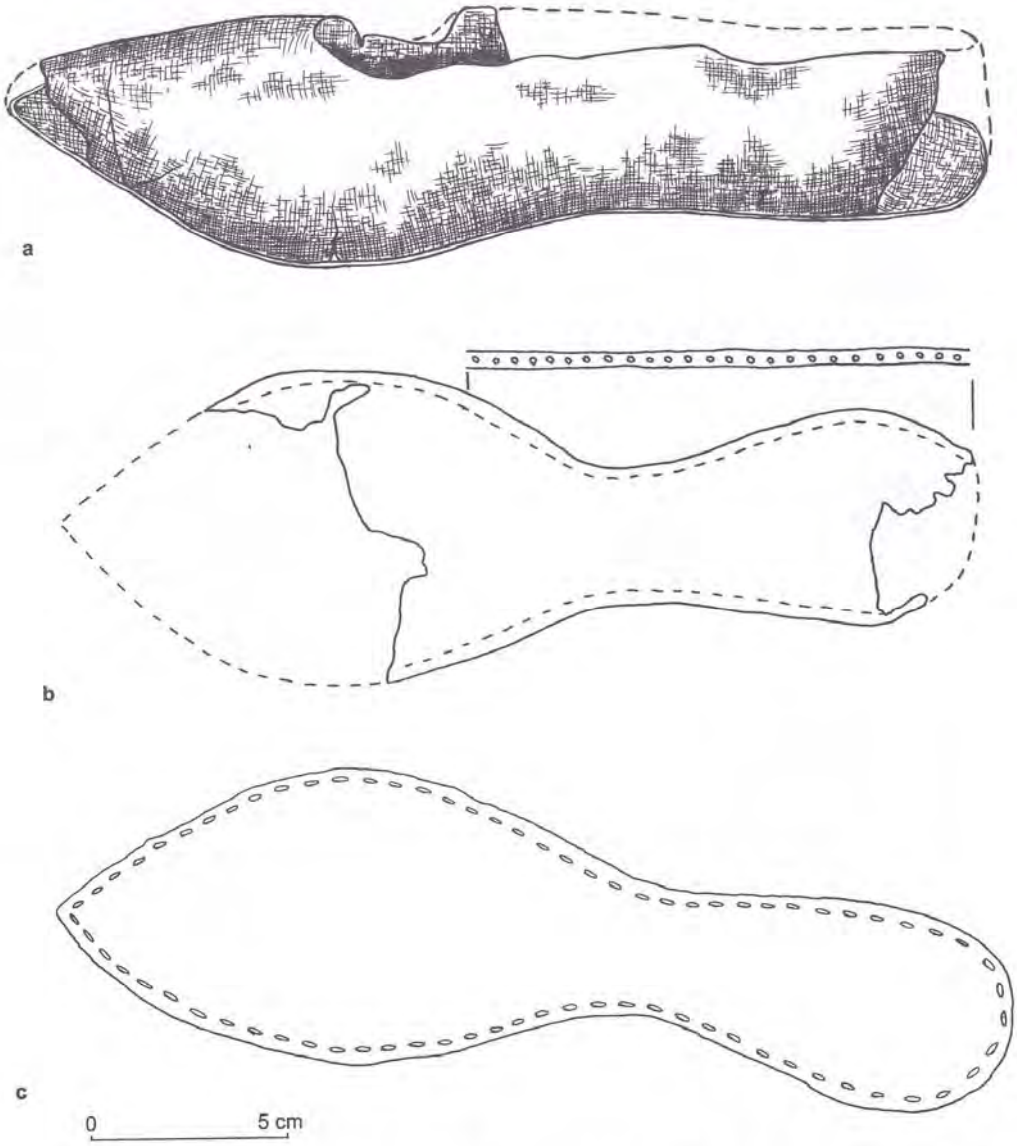

Ryc. 42. Wykop IX, j.s. 5. Wybrane przedmioty skórzane: a – trzewik, b-c – podeszwy. Rys. K. Majewska

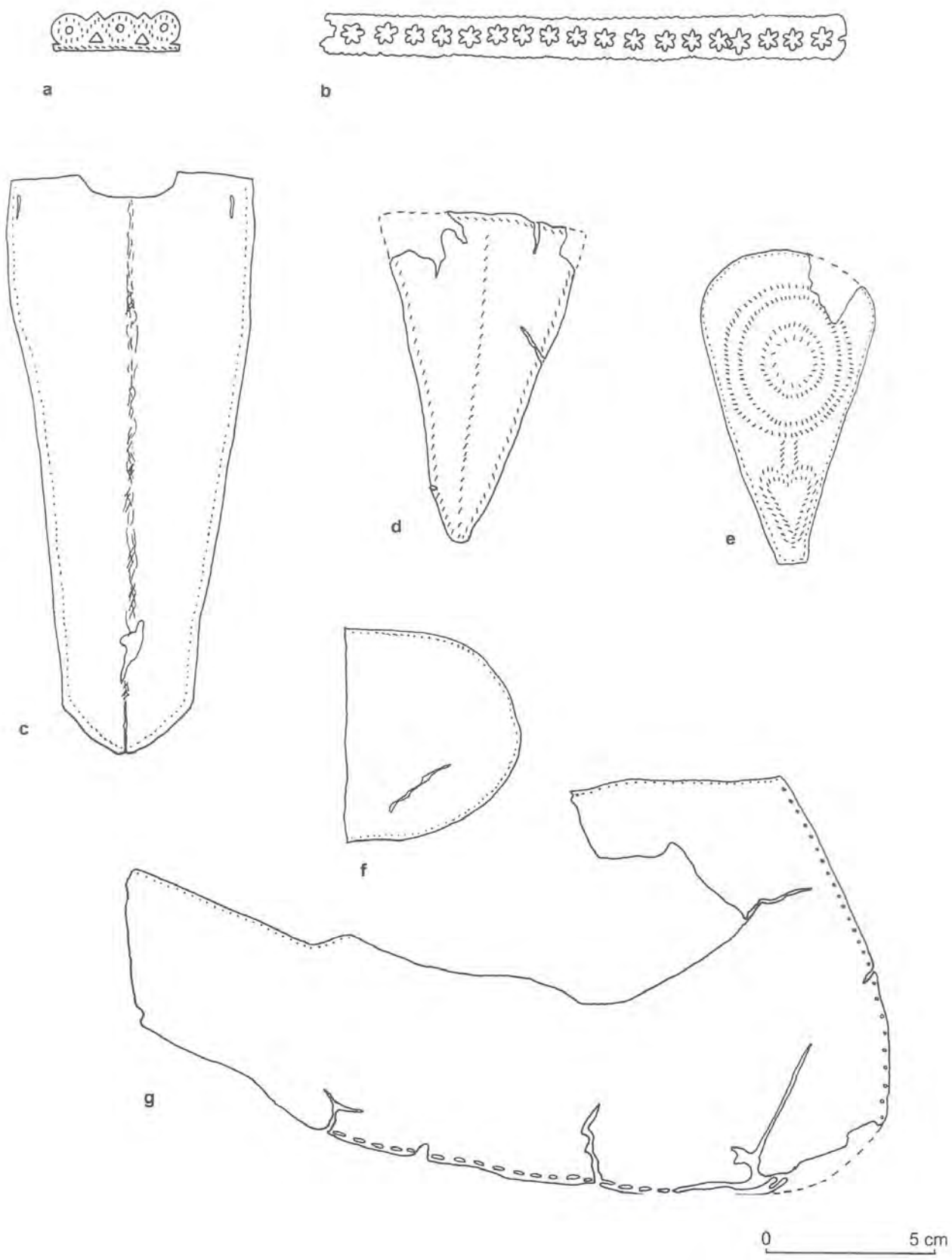

Ryc. 43. Wykop IX, j.s. 5. Wybrane przedmioty skórzane: a, b – aplikacje, c-e – pochewki, f – podpiętek, g – przyszwa. Rys. K. Majewska

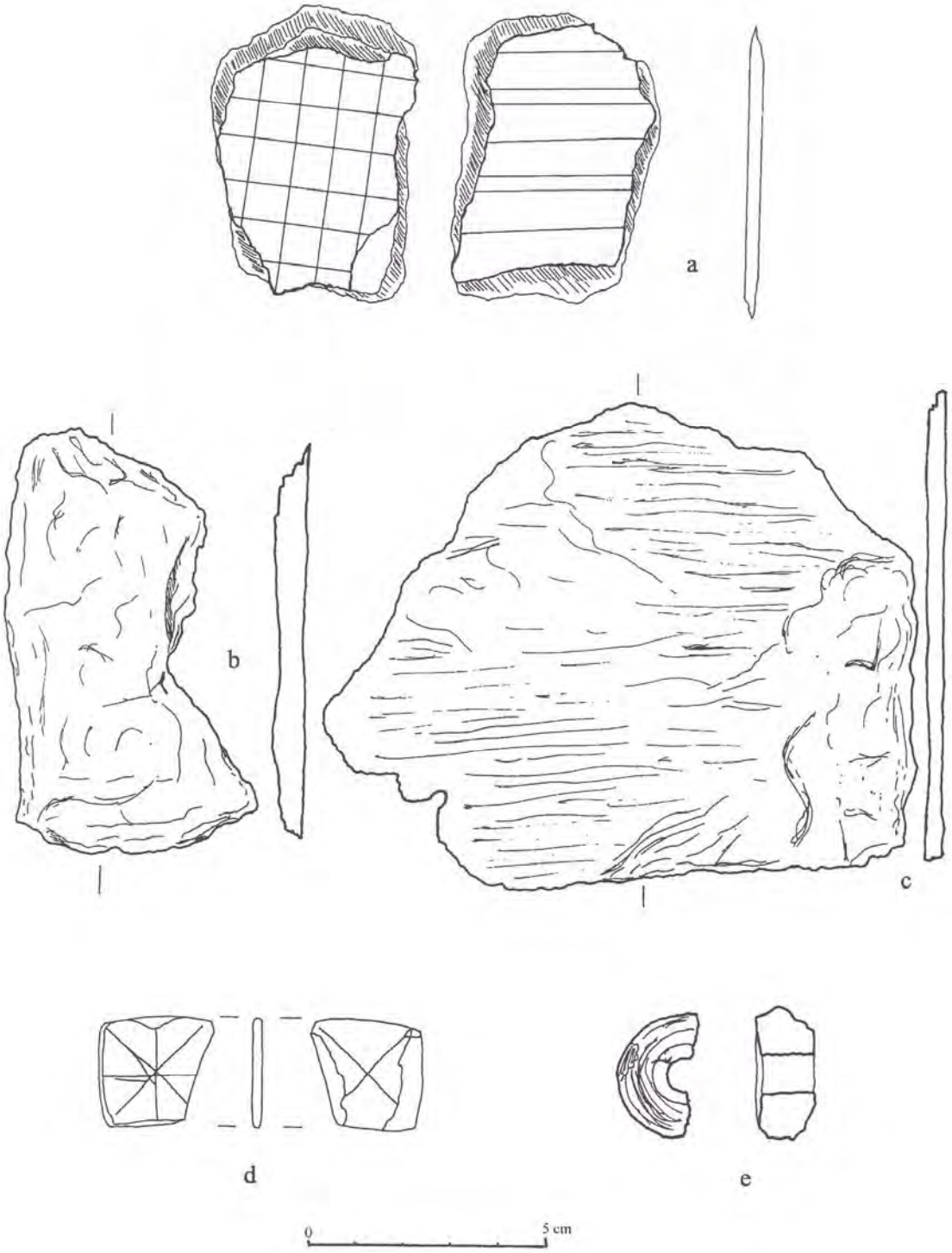

Ryc. 44. Wykop IX – j.s. 5. Wybrane przedmioty kamienne i ceramiczne:
a, d – tabliczki do pisania wykonane z łupku, b-c – łupki, e – przęślik.
Rys. M. Kurzydło, J. Baron

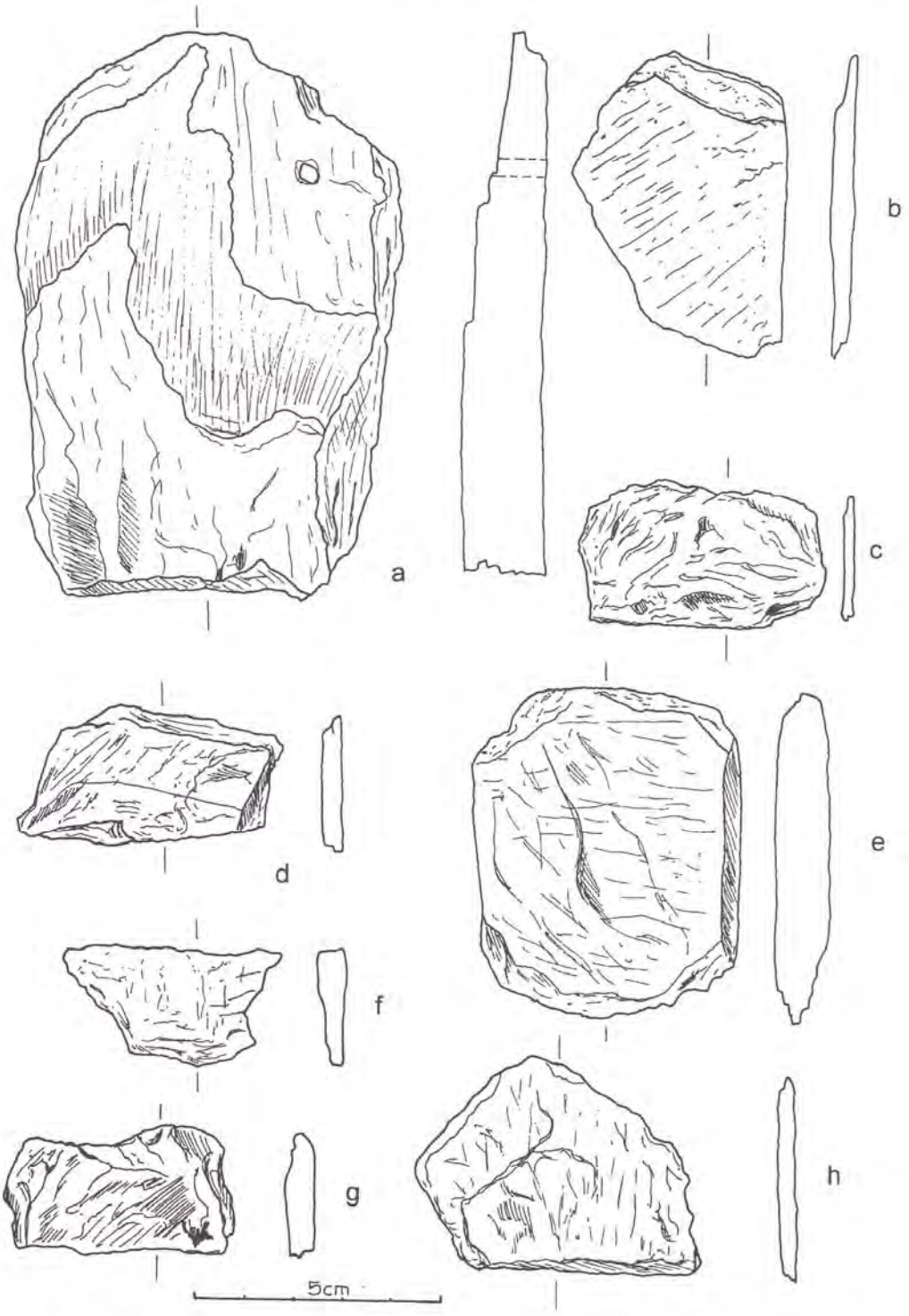

Ryc. 45. Wykop IX – j.s. 5. Wybrane wyroby z kamienia: a, e – płyty posadzkowe, b-d, f-h – łupki. Rys. M. Kurzydło

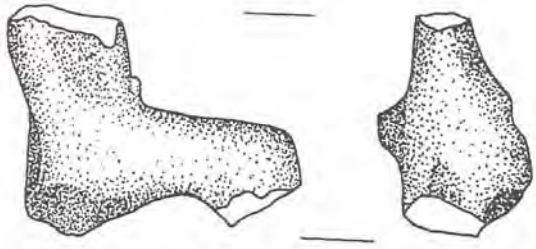

Ryc. 46. Wykop IX – j.s. 5. Ceramiczna figurka konia. Rys. J. Baron

0 3 cm

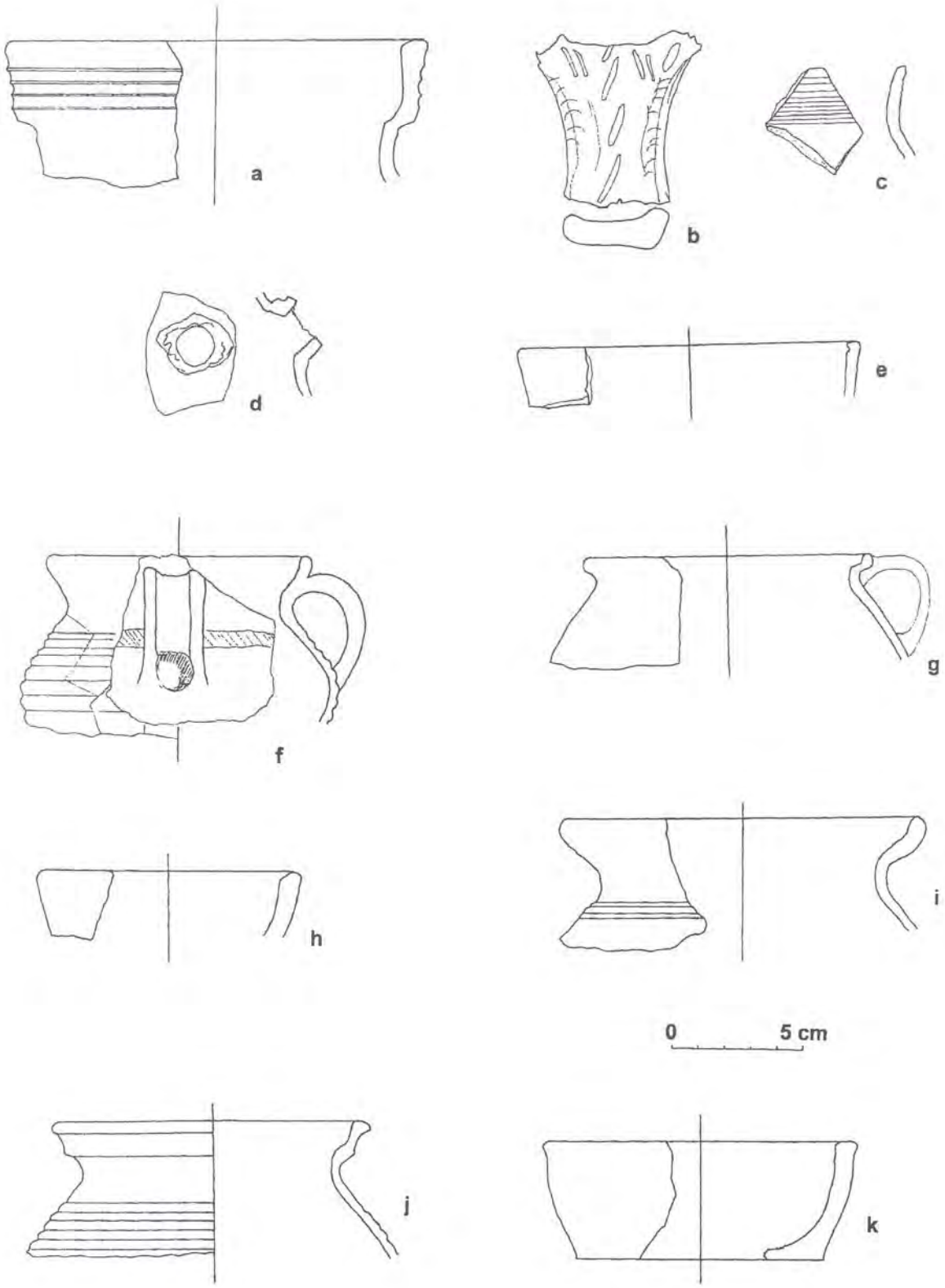

Ryc. 47. Wykop IX – j.s. 5. Wybór naczyń ceramicznych:
a – fragment tzw. naczynia „grafitowego", b – zdobione ucho dzbana – grupa B1, c – fragment naczynia kamionkowego – grupa D, d – fragment naczynia z rurkowatym wylewem – grupa C, e – fragment naczynia z cylindrycznym wylewem – grupa A, f – fragment naczynia garnkowatego – grupa C, g – fragment naczynia garnkowatego – grupa B1, h – fragment czarki – grupa B1, i – fragment naczynia garnkowatego – grupa A, j – fragment naczynia garnkowatego – grupa B1, k – czarka – grupa B1.
Rys. M. Kurzydło

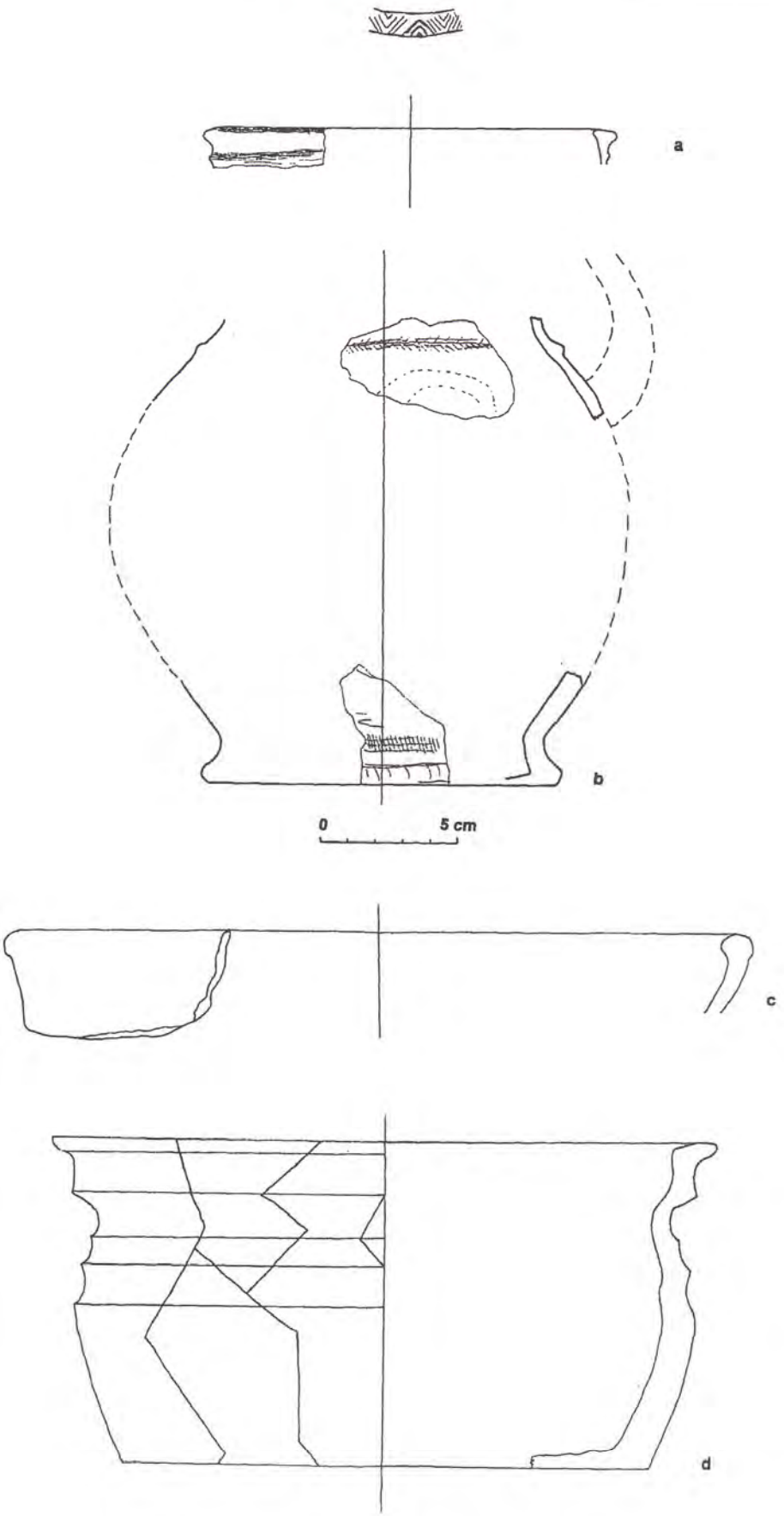

Ryc. 48. Wykop IX – j.s. 5. Wybór ceramiki:
a – fragment dzbana – grupa E, b – fragmenty naczynia garnkowatego z uchem – grupa B1, c – misa – grupa A, d – misa – grupa B1. Rys. M. Kurzydło

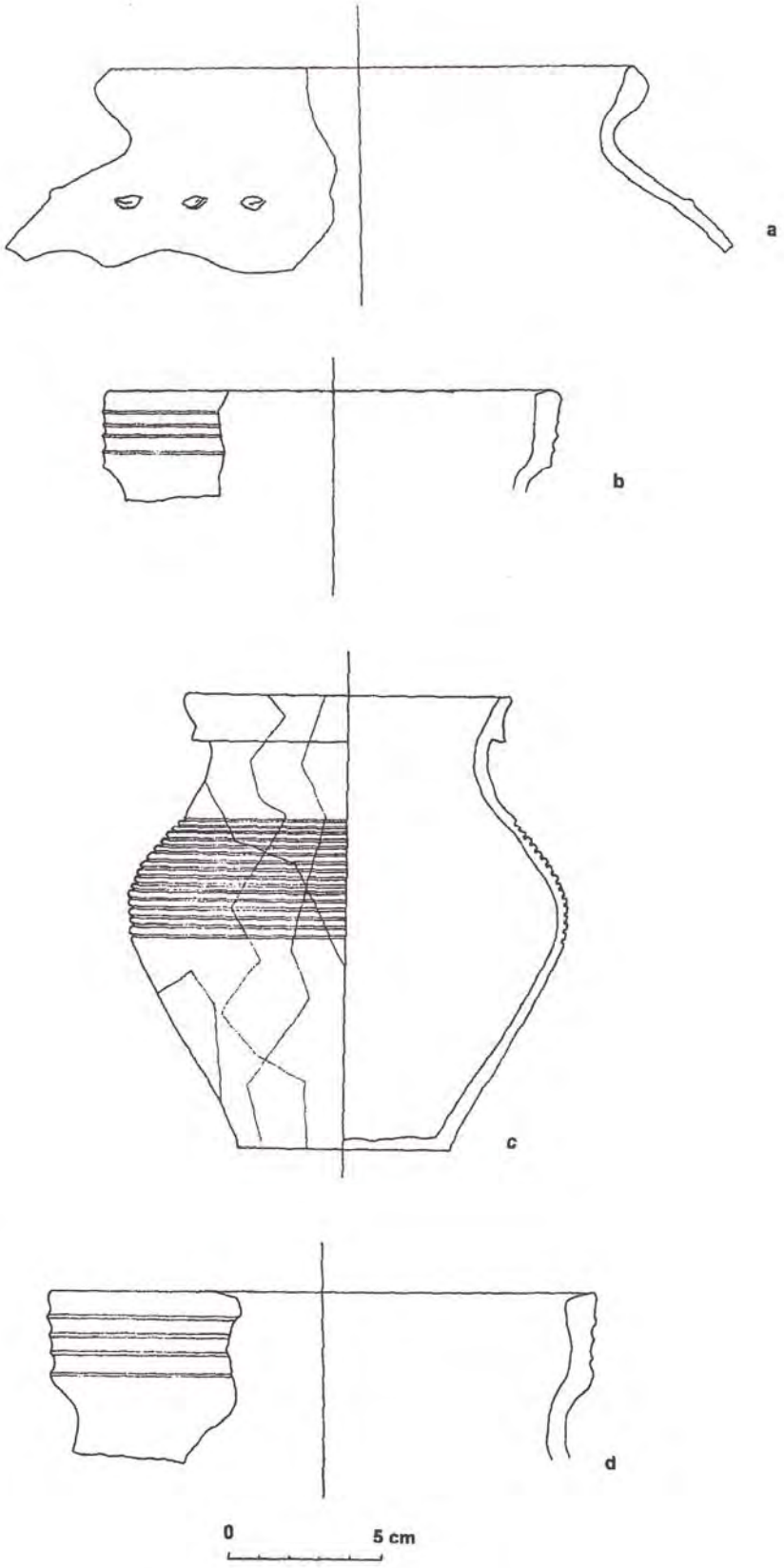

Ryc. 49. Wykop IX – j.s. 5. Wybór ceramiki:
a – fragment naczynia garnkowatego – grupa C, b – fragment tzw. naczynia „grafitowego", c – garnek – grupa B1,
d – fragment tzw. naczynia „grafitowego". Rys. M. Kurzydło